

บทที่ ๔

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการเสริมสร้างภูมิปัญญาตำบลน้ำริด

จากการศึกษาภูมิปัญญาในตำบลน้ำริด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีพบว่า ภูมิปัญญาในตำบลน้ำริด มีภูมิปัญญาที่โดดเด่น ดังนี้ คือ การทอผ้า การจักสาน การผลิตข้าวกล้อง และการตีเหล็ก(มีด.พรา) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ชาวตำบลน้ำริดใช้ในการดำรงชีวิตมานาน จากการศึกษาลักษณะภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อวิถีชีวิตของชาวตำบลน้ำริด ที่จะเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบการจะต้องนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา เข้ามาประยุกต์ใช้เพราะหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการดำเนินชีวิต เพราะเป็นหลักธรรมในการที่จะช่วยในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิต ที่จะทำให้เกิดความดีงามและ เป็นไปด้วยความซึ่งความผาสุกของการประกอบอาชีพในด้านภูมิปัญญา เนื่องจากบริบททางสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปมาก ปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคที่มีการแข่งขันกันต่างชิงดีชิงเด่นเอาวัดเอาเปรียบกันจนสังคมเกิดความวุ่นวายเดือดร้อน หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้นที่จะเป็นหลักที่พึ่งทางใจและเป็นหลักธรรมที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนให้ประพฤติปฏิบัติตามเพื่อความเกิดผาสุกของคนทั่วไปและใช้เป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตดังต่อไปนี้

๔.๑ ความหมายและความสำคัญของการประยุกต์ใช้

๔.๒ แนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

๔.๓ การประยุกต์ใช้หลักธรรมกับภูมิปัญญาตำบลน้ำริด

๔.๔ ข้อมูลจากเสวนาสัมภาษณ์การประยุกต์ใช้หลักสันโดษกับการเสริมสร้างภูมิปัญญาของตำบลน้ำริด

๔.๑ ความหมายและความสำคัญของการประยุกต์ใช้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “การ” หมายถึง งาน, สิ่งหรือเรื่องที่ทำ, มักใช้เข้าคู่กับคำ “งาน” เช่นการงาน เป็นการเป็นงาน ได้การได้งาน ถ้าอยู่หน้านามหมายความว่า เรื่อง ชั่ว, หน้าที่^๑ ประยุกต์” เป็นกริยา หมายถึง นำความรู้ในวิทยาการต่างๆมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง ที่นำความรู้มาปรับใช้เป็นประโยชน์ เช่น วิทยาศาสตร์ประยุกต์ จิตวิทยาประยุกต์ คำว่า”ใช้” เป็นคำกริยา หมายถึง บังคับให้ทำ เช่น ใช้งาน, จับจ่าย เช่น ใช้เงิน, เอามาทำให้เกิดประโยชน์ เช่น ใช้เรือ ใช้รถ^๓ เมื่อนำเอาคำว่า “การ” +

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๑๑๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖๔.

^๓ อ่างแล้ว.

“ประยุกต์” + “ใช้” มารวมกันเข้าเป็น “การประยุกต์ใช้” จึงหมายถึง การนำความรู้ในวิทยาการต่างๆ มาปรับใช้ให้สอดคล้อง หรือให้เป็นประโยชน์กับงานหรือสิ่งที่ทำ

พจนานุกรม ไทย – ไทย ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประยุกต์” คำแปล (สก. ปรยุกต; มค. ปยุตต) หมายถึง ก. ปรับใช้ให้เป็นประโยชน์, เทียบคำ (อก. apply)^๔

พจนานุกรม อังกฤษ – ไทย คำว่า “ประยุกต์” ตรงกับคำว่า “Applied” หมายถึง ประยุกต์ได้, ใช้ให้เป็นประโยชน์^๕

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวถึงการประยุกต์ หมายถึง การนำ “บางสิ่ง” “มาใช้” ประโยชน์ โดยปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสถานะที่เฉพาะเจาะจง การประยุกต์เป็นวิธีการนำบางสิ่งมาใช้ประโยชน์ “บางสิ่ง” ที่นำมาใช้นั้นอาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และนำมาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยปรับให้เข้ากับบริบทแวดล้อม ที่เป็นอยู่อย่างเหมาะสม บุคลากรในหน่วยงานทุกหน่วยงาน สามารถนำทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ แนวคิด และระเบียบหรือข้อสั่งการของแต่ละหน่วยงาน เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ เพื่อเกิดความสำเร็จสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา และทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงานและโครงการ ช่วยให้สามารถปรับตัวและปรับใช้สิ่งต่างๆ ให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่บริบทแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไป การคิดเชิงประยุกต์เป็นการคิดเพื่อดึงความสามารถในการนำบางสิ่งมาปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมและเวลาขณะนั้น เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ช่วยให้สามารถปรับตัวและทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงานและโครงการ ช่วยให้สามารถปรับตัวและปรับใช้สิ่งต่างๆ ให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่บริบทแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไป การคิดเชิงประยุกต์เป็นการคิดเพื่อดึงความสามารถในการนำบางสิ่งมาปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมและเวลาขณะนั้น เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ช่วยให้สามารถปรับตัวและปรับใช้สิ่งต่างๆ ให้เหมาะสมเข้ากับยุคสมัยที่บริบทแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เราสามารถแก้ปัญหาในวิถีทางที่ถูกต้องได้ และช่วยให้เราสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่ใช้การได้เพิ่มขึ้นจำนวนมาก การพัฒนาทักษะการคิดเชิงประยุกต์จึงเหมาะสมสำหรับทุกกลุ่มคน ทุกเพศและทุกวัย การคิดเชิงประยุกต์เป็นอีกหนึ่งการคิดที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการก้าวขึ้นเป็น “นักคิด” ผู้มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการเรียนรู้ที่จะเลือกและนำสิ่งดีๆ มาสู่ชีวิตของตน และเป็นการคิดที่จำเป็นต้องพัฒนาในส่วนของคุณคิด และลักษณะนิสัยด้วยเช่นเดียวกับการคิดในมิติอื่นๆ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตตามธรรมชาติของเรา อันจะช่วยให้คิดได้ทันที เมื่อมีปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข^๖

^๔ เบื้อง ณ นคร, พจนานุกรม ไทย-ไทย, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๙๔.

^๕ วิทย์ เทียงบุรณธรรม, พจนานุกรม อังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๓๙), หน้า ๔๙.

^๖ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การคิดเชิงประยุกต์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๑๑.

แนวทางการประยุกต์ใช้ การประยุกต์ใช้เป็นทักษะของกระบวนการคิดในระดับหนึ่ง ที่นำความรู้ ความเข้าใจที่รู้ มาจากหนังสือ ตำรา เอกสาร หรือแหล่งความรู้อื่น จดจำและนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆ ในสถานการณ์ใหม่ได้อย่างมีเหตุผล เพื่อให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น แนวทางการประยุกต์สามารถขยายออกไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ได้ ๕ ด้าน ดังนี้

๑) การประยุกต์เป็นการนำภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติ การประยุกต์เป็นการนำทฤษฎีหลักการ กฎเกณฑ์ แนวคิด เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ มักมีการประยุกต์ทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้จริงในการแก้ปัญหา เพราะมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า เช่น สาขาภูมิวิทยาประยุกต์ นักภูมิวิทยา หรือนักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับแมลง จะประยุกต์เข้าสู่งานที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เรียกว่า ภูมิวิทยาประยุกต์ โดยศึกษาเกี่ยวกับแมลงที่ทำลาย ข้าวโพด ไม้ประดับ พืชเศรษฐกิจต่างๆ รวมทั้งศึกษาเกี่ยวกับแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของคนและสัตว์ด้วย เพื่อหาทางใช้ประโยชน์และป้องกันปัญหา การประยุกต์เป็นการนำทฤษฎีมาใช้ในภาคปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับบริบท โดยมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมในภาคปฏิบัติทั้งการแก้ปัญหาและการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ

๒) การประยุกต์เป็นการนำความรู้สาขาหนึ่งมาปรับใช้กับอีกสาขาหนึ่ง การประยุกต์เป็นการนำความรู้ในสาขาหนึ่งมาปรับใช้กับอีกสาขาหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเจาะจงบางประการ ในสถานการณ์หรือบริบทที่เฉพาะเจาะจง ยกตัวอย่างเช่น ความรู้ในทางคณิตศาสตร์จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในแทบทุกด้านของชีวิตตั้งแต่เรื่องเล็กๆ ไปจนถึงเรื่องใหญ่ในศาสตร์สาขาต่างๆ เช่น การบอกเวลาจากนาฬิกา และการนับเงินทอน เมื่อเราซื้อของจนถึงเรื่องที่มีความซับซ้อน เช่น การกำหนดงบประมาณรายรับ รายจ่ายในครัวเรือน การทำอาหาร การขับรถ การทำสวน และกิจกรรมทั่วไปอีกหลายอย่างต่างต้องใช้การคำนวณทางคณิตศาสตร์ทั้งสิ้น นอกจากนี้คณิตศาสตร์ยังเป็นส่วนหนึ่งของเกม งานอดิเรกและกีฬาประเภทต่างๆ ด้วย

๓) การประยุกต์เป็นการปรับใช้มิใช่การลอกเลียน การประยุกต์เป็นการนำสิ่งหนึ่งหรือแนวคิดหนึ่งมาปรับใช้ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง การประยุกต์จึงแตกต่างการลอกเลียน การลอกเลียนเป็นการนำสิ่งที่อยู่ในบริบทหนึ่งมาใช้ในอีกบริบทหนึ่งทั้งหลักการ วิธีการและรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมในบริบทที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่าง เช่น หมู่บ้านจัดสรรที่คัดลอกแบบมาจากยุโรปกลายเป็นบ้านที่ดูงดงามเพียงภายนอก แต่ผู้อาศัยกลับรู้สึกอึดอัด ไม่สบาย เนื่องจากบ้านลักษณะนั้นเป็นแบบบ้านที่เหมาะสมจะปลูกสร้างในเมืองที่มีอากาศหนาว จึงค่อนข้างทึบและไม่จำเป็นต้องมีหน้าต่างจำนวนมากเพื่อรับลม

ส่วนการประยุกต์เป็นการนำเพียง “บางสิ่ง” จากภายนอกมาใช้ประโยชน์ การนำมาใช้จะอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจถึงความแตกต่างกันในบริบทสถานที่ เวลา องค์ประกอบอื่นๆ ดังนั้น จึงมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ยกตัวอย่างการนำรูปแบบบ้านสไตล์ยุโรปมาใช้ในบ้านเรา อาจต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพอากาศและวิถีการใช้ชีวิตของคนไทย การนำสิ่งใดมาใช้ประโยชน์จึงไม่สามารถลอกเลียนมาทั้งหมดได้ แต่เป็นการนำบางส่วนที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ การประยุกต์เป็นการปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่

เฉพาะเจาะจง ส่วนการเลียนแบบจะเป็นการนำมาใช้โดยไม่คำนึงถึงบริบทแวดล้อมอันทำให้อาจไม่เหมาะสม หรือใช้ประโยชน์ไม่ได้จริงตามที่ต้องการ

๔) การประยุกต์นำบางส่วนของบางสิ่งมาใช้ การประยุกต์เป็นการใช้ประโยชน์เพียงบางส่วนของสิ่งนั้น ไม่ใช่การนำทั้งหมดมาใช้ แต่ดึงมาเฉพาะส่วนที่ตอบวัตถุประสงค์ เช่น การประยุกต์อาจเป็นการนำเอา “หลักการ” และ “รูปแบบ” บางส่วนของสิ่งนั้นมาปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทใหม่โดยเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการใช้งาน ให้สอดคล้องกับส่วนประกอบอื่นๆ ในบริบทใหม่ เช่น การนำหลักการ ช่วยชะลอความเร็ว ของร่มชูชีพมาใช้ในการแข่งรถในระยะสั้น เพื่อให้ช่วยชะลอความเร็วของรถลงได้ โดยนำเอารูปแบบและการใช้งานของร่มชูชีพ เช่น การกดปุ่ม เพื่อให้ร่มกางออกมา ลักษณะร่มและเชือกที่ติดคล้ายกัน แต่ที่แตกต่างคือ การเปลี่ยนจากการดึงจาก ที่สูงเป็นการนำใช้ในพื้นราบ และเปลี่ยนจากคนเป็นรถ ทำให้ต้องปรับในเรื่องของความแข็งแรงของเชือกและขนาดผ้าร่มให้เหมาะสมที่จะใช้กับรถ รวมทั้งต้องมีการคำนวณอย่างเฉพาะเจาะจง เพื่อให้การนำมาใช้งานมีประสิทธิภาพสูงสุด

๕) การประยุกต์นำสิ่งหนึ่งมาปรับใช้บทบาทหน้าที่ใหม่ เพื่อเป้าหมายใหม่ สิ่งใดก็ตาม ถ้าเราไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ที่ควรเป็น แต่นำไปใช้ประโยชน์ในวัตถุประสงค์อื่น เรียกว่าการประยุกต์ การประยุกต์อาจทำได้ทั้งสิ่งของและแนวคิด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและตอบสนองวัตถุประสงค์การใช้งาน เช่น เมื่อเราต้องการเปิดขวด แต่หาที่เปิดขวดไม่พบ เราอาจใช้ที่เปิดประตูเปิดขวดแทน หรือขวดน้ำพลาสติกที่ใช้แล้ว นำมาทำเป็นสิ่งต่างๆ เช่น กระถางต้นไม้ กล่องใส่ทิชชู แจกัน เป็นต้น การประยุกต์ในลักษณะนี้เป็นการเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของสิ่งนั้น ให้ไปทำหน้าที่ใหม่ ในบริบทใหม่ เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่^๗

๔.๒ แนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

จากการศึกษาเรียนรู้รูปแบบการจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลน้ำริด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและทำการเสวนากลุ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลน้ำริด โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมสันโดษ หลักธรรมการพึ่งตนเอง หลักธรรมทวิภังค์มิกัตถประโยชน์ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการเสริมสร้างภูมิปัญญาให้มีประสิทธิภาพเกิดการสร้างสรรค์และดำเนินงานไปในทิศทางที่ถูกต้องตามที่กำหนดไว้

แนวคิด หมายถึง ความคิดที่เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติแนวความคิดเกิดขึ้นได้มีองค์ประกอบ ดังนี้

๑. การสังเกต
๒. การเปรียบเทียบความคล้ายและความแตกต่าง
๓. จัดแยกประเภทและรวมเป็นหมวดหมู่
๔. สร้างความหมายเฉพาะเพื่อความเข้าใจของตนเอง

^๗ อ้างแล้ว

แนวคิด เป็นการกล่าวสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งใช้ความเชื่อความรู้สึกรู้สึกนึกคิดความรู้และประสบการณ์เข้าร่วมอาจจะเป็น บทความเป็นข่าวเป็นข้อเสนอแนะหรือความคิดจากใครที่เชี่ยวชาญก็ได้ แนวคิดอาจจะถูกหรือผิดก็ได้

พัชรินทร์ สิริสุนทร ได้ศึกษาแนวคิดชุมชนปฏิบัติด้านการเรียนรู้แนวคิด เทคนิคและวิธีการ ได้กล่าวว่า ลักษณะที่สำคัญของภูมิมี ๒ ประการ คือ ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่กระบวนการคิด โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อคุณค่าและความหมายที่คนทำให้แก่สรรพสิ่งต่างๆ รอบตัวตลอดจนปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับประจำวันชีวิต ของบุคคล เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้นและลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ผลผลิตขององค์ความรู้ของคนในสมัยนั้นๆ เช่นศิลปกรรม รูปแบบการทำการเกษตร ดนตรี อุปกรณ์ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น^๘

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ๓ ลักษณะ คือ ๑) เป็นความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสะสมขึ้นมากจากประสบการณ์หรือความจัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาจากภายนอก โดยที่ไม่อาจนำไปใช้กับท้องถิ่นอื่นๆ ที่แตกต่างกันได้ แต่ถ้าใช้ได้ก็ไม่ดีมากนัก ๒) มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการเชื่อมโยงกันระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อมมีการพยายามนำเอาธรรมชาติมาอธิบายเป็นรูปธรรมที่สามารถแตะต้องได้ เช่น ความคิดเรื่องแม่ธรณี แม่คงคง แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่ ทำให้คนเคารพธรรมชาติและไม่นทำลายสิ่งนั้น และ ๓) มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับประสบการณ์จึงให้ความเคารพผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก^๙

ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ ได้ศึกษาการจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ ได้กล่าวว่า ตามแนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์การจัดการความรู้ทั่วไปได้แบ่งออกเป็น ๒ มุมมอง คือ ๑)ประโยชน์ของการจัดการความรู้ทั่วไปในแง่ของการเพิ่มศักยภาพขององค์กร การปรับปรุงความรับผิดชอบเพิ่มการเรียนรู้ทั่วไปในแง่ของการเพิ่มศักยภาพขององค์กรการปรับปรุงความรับผิดชอบเพิ่มการเรียนรู้และนวัตกรรมผ่านกระบวนการช่วยจัดการความรู้พื้นฐานขององค์กร ๒)ประโยชน์ของการจัดการความรู้กับองค์กรในแง่ของการช่วยเพิ่มผลผลิตและผลกำไรช่วยพัฒนารักษาแรงงานความรู้ และการเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจ^{๑๐}

ประเวศ วะสี ได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงและประชาชน แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม ได้กล่าวว่า ชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจที่พอเพียงที่จริงนั้นเป็นเรื่องของวัฒนธรรมเพราะหมายถึง วิถีชีวิต รวมทั้งแต่ความเชื่อ คุณค่าและการประพฤติ ปฏิบัติรวมกันรวมถึงเศรษฐกิจ การศึกษาและสุนทรียศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี การพออยู่พอกิน การพึ่งตนเองตามหลักคำสอนของ

^๘ พัทชรินทร์ สิริสุนทร, “ได้ศึกษาแนวคิดชุมชนปฏิบัติด้านการเรียนรู้แนวคิด เทคนิคและวิธีการ”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐), หน้า ๑๘.

^๙ ประเวศ วะสี, การเสริมสร้างภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐.

^{๑๐} ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ, “ศึกษาการจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ”, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอ็ชเปอร์เน็ท, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

ศาสนา ซึ่งอยู่ภายใต้ร่มเงาวัฒนธรรม การนำชื่อเศรษฐกิจมาใช้เป็นเพียงการกระตุ้นความสนใจ และให้ฟังดูพลังมากกว่าการพูดถึงวัฒนธรรมอีกทีหนึ่งได้กล่าวเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความพอเพียงในอย่างน้อย ๗ ประการ คือ

๑. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัวไม่ใช่เศรษฐกิจที่ทอดทิ้งกัน
๒. จิตใจพอเพียง
๓. สิ่งแวดล้อมพอเพียง
๔. ชุมชนเข้มแข็ง
๕. ปัญญาพอเพียง
๖. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง
๗. มีความมั่นคงพอเพียง^{๑๑}

เทิดชาย ช่วยบำรุง ภูมิปัญญาถือเป็นรากเหง้าความเป็นไทยที่โดดเด่น ไม่เพียงแสดงถึงความเป็นชาติหากแต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ภาวะวิกฤติของชาติที่เกิดขึ้น ในแต่ละครั้ง ไม่ได้เกิดเพราะภูมิปัญญาถูกใช้มากเกินไป แต่เกิด ขึ้นเพราะทอดทิ้งภูมิปัญญาไทยและนิยมในภูมิปัญญาสากล วิกฤติจากการพัฒนาจึงเกิดขึ้นในทุกระดับ โดยเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานของประเทศที่สำคัญกลับได้รับผลกระทบจาก การพัฒนาสมัยใหม่มากมาย แสดงให้เห็นถึงสภาพความอ่อนแอ ของฐานราก การพัฒนาประเทศที่เข้มแข็งไม่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยปราศจากความแข็งแกร่งของท้องถิ่น และความแข็งแกร่งของ ท้องถิ่นก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยปราศจากภูมิปัญญา ดังนั้น การนำภูมิปัญญามาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นจึงสามารถเสริมสร้าง ความเข้มแข็งให้กับ การพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดีภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ได้สรุปบท เรียนการพัฒนาท้องถิ่นของไทยที่ผ่านมา พร้อมกล่าวถึงทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย การยกระดับภูมิปัญญาไทยสู่การพัฒนาท้องถิ่น เชิงสร้างสรรค์และกรณีศึกษาของการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม การพัฒนาท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จของไทย ซึ่งจะสร้างแรงบันดาลใจแก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ในการนำภูมิปัญญามาใช้เพื่อพัฒนาด้านต่างๆ อันจะเสริมสร้างฐานรากการพัฒนาที่เข้มแข็งให้กับประเทศไทยต่อไป^{๑๒}

จากอดีตถึงปัจจุบันชาวตำบลน้ำริด ได้ใช้สติปัญญาของตน ที่สั่งสมความรู้เพื่อการดำรงชีวิตมาตลอด และมักถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านั้น จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นพื้นเพ รากฐานความรู้ของชาวบ้านที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบภูมิปัญญาไทย เน้นชีวิตที่เรียบง่าย พออยู่พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเหมาะสมกับสภาพสังคม และเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน ที่สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนมีความเดือดร้อน ไม่มี

^{๑๑} ประเวศ วะสี, “เศรษฐกิจพอเพียงและประชาชน แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม”, (กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒) หน้า ๕.

^{๑๒} เทิดชาย ช่วยบำรุง, “ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์”, (กรุงเทพมหานคร: สถาบัน พระปกเกล้า, ๒๕๕๔), บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์. หน้า ๑.

งานทำ รายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว หากนำภูมิปัญญาไทยไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจะช่วยแก้ปัญหาได้บ้าง เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคมขึ้น ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไข คนไทยควร จะให้ความร่วมมือในการแก้ไข โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำเนินชีวิต จากระบบเศรษฐกิจทุน นิยมมาเป็นแบบเศรษฐกิจพอเพียง และปรับวิถีการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติและ วัฒนธรรมไทยมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันคนไทยตื่นตัวในการนำภูมิปัญญา มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนิน ชีวิตและการพัฒนาประเทศ โดยรื้อฟื้นภูมิปัญญาดั้งเดิม ปรับปรุง การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน จึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาไทยมีส่วนช่วยการ พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ โดยการรื้อฟื้นภูมิปัญญาดั้งเดิม ปรับปรุง และสร้างสรรค์ภูมิ ปัญญาขึ้นใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบันจึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาไทยนี้ มีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศ ให้เจริญก้าวหน้าได้

๔.๓ การประยุกต์ใช้หลักธรรมกับภูมิปัญญาตำบลน้ำริด

๔.๓.๑ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับภูมิปัญญา

หลังจากที่ได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุมาตลอดของภูมิปัญญาของประชาชนใน ตำบลน้ำริด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จนได้ข้อมูลมารวบรวมแล้วพบว่า การจะพัฒนาในการ ส่งเสริม ภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ในครั้งนี้ ควรนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เป็น แนวทางในการปฏิบัติ โดยเฉพาะหลักธรรมธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมและมีความ สอดคล้องที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาอย่างยิ่ง ในตำบลน้ำริด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นหลักธรรมที่จะส่งเสริม การประกอบอาชีพในการดำรงชีวิต ด้วยการขยันหมั่นเพียร การรักษา ทรัพย์ที่หามาได้ การคบค้าสมาคมกับคนดีไม่คบคนชั่ว การใช้จ่ายทรัพย์ตามความเหมาะสมในการ ดำรงชีพเป็นภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของ ชาวบ้าน ในวิถีชีวิตนั้น ชีวิตของชาวบ้านไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วนๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์ กัน การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรมและประเพณี ความรู้เป็น คุณธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้นั้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคน กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ที่ดี เป็นความสัมพันธ์ที่มีความสมดุล ที่เคารพกันและกัน ไม่ทำ ร้ายทำลายกัน ทำให้ทุกฝ่ายทุกส่วนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ชุมชนดั้งเดิมจึงมีกฎเกณฑ์ของการอยู่ ร่วมกัน มีคนเฒ่าคนแก่เป็นผู้นำ คอยให้คำแนะนำตักเตือนแก่ตัดสิน และลงโทษหากมีการละเมิด ชาวบ้านเคารพธรรมชาติรอบตัว ดิน น้ำ ป่า เขา แดด ลม ฝน โลก ชาวบ้านเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ทั้งที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้ว ภูมิปัญญาจึงเป็นความรู้ที่มีคุณธรรม เป็นความรู้ที่มี เอกภาพของทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นความรู้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างสัมพันธ์กันอย่างมีความสมดุล เราจึงยกย่อง ความรู้ขั้นสูงส่งอันเป็นความรู้แจ้งในความจริงแห่งชีวิตนี้ว่า ภูมิปัญญา

เมื่อมนุษย์ดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพด้วยความสุจริต บนพื้นฐานของหลักทฤษฎีธัม มิกัตถประโยชน์แล้ว จะต้องรู้จักจัดสรรทรัพย์ที่หาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมเป็นวิธีการจัดสรร ทรัพย์ในการใช้จ่าย โดยจัดแบ่งเป็นส่วนๆ เช่น ส่วนสำหรับบริโภคเลี้ยงตนเอง เลี้ยงครอบครัว และ คนที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เป็นสุข และใช้ความดีบำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณะ ส่วนหนึ่งสำหรับ การลงทุนประกอบกิจการต่างๆ และอีกส่วนหนึ่งเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วย

หลักทฤษฎีนี้มีกัตถประโยชน์ หมายถึง ธรรมที่เป็นไป เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์อันพึงได้รับ จากการประกอบอาชีพที่สุจริตถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้นเป็นผลที่ได้ทันตาเห็น ไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้าเป็นธรรมที่เหมาะสมกับการนำมาใช้กับการประกอบอาชีพทางด้านภูมิปัญญา เพราะเป็นหลักธรรมที่ได้รับผล จากการประกอบกิจการซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องแสวงหาอย่างมี หลักการและมีแผนการ ซึ่งหลักการและแผนการนี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน อันมีอยู่ ๔ ประการ คือ (๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงานอาชีพที่สุจริต (๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความซื่อสัตย์ สุจริต และ ขยัน หมั่นเพียรโดยชอบธรรมแห่งทรัพย์นั้น (๓) กัลยาณมิตตตา คบคนดีไม่คบคนชั่วเพราะคน ชั่วนั้นจะพบแต่ความเดือดร้อน (๔) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่ง โภคทรัพย์ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย และไม่ผิดเคืองนัก ถ้าสังคมใดขาดหลักทฤษฎีนี้มีกัตถประโยชน์ ในสังคมฯ สังคมนั้นจะเดือดร้อน ถ้าขาดความเพียร พยายาม ความอดทน และถ้าปัจจัยที่แวดล้อมอยู่ รอบตัวไม่ได้สร้างความมั่นใจ เพียงพอก็จะเกิดปัญหาตามมา การไม่รู้จักประหยัดทรัพย์มีผลมาจากคน ในสังคมเสพติดในวัตถุนิยม จึงใช้จ่ายทรัพย์สิ้น เงินทองนั้นให้สูญเปล่าไป อันมาจากการไม่รู้จัก ประหยัดทรัพย์นั้น นับว่าเป็นสิ่งที่ประมาท ยิ่งเกิดปัญหาใช้จ่ายเกินรายได้หาเงินไม่พอใช้จ่ายเกิด ปัญหา คอร์รัปชัน คดโกง ปล้นจี้ ซึ่งเป็น ผลกระทบต่อคนที่อยู่ร่วมในสังคมตามมา ปัญหาการคบคน พาลไม่รู้จักการคบคนดีเป็นมิตรไม่รู้จัก เลือกบุคคลที่จะคบหาว่าจะสามารถเกื้อหนุนชีวิตไปในทางที่ดี ชักชวนเราไปทำเรื่องที่ไม่ดีไม่สมควรจึง ทำให้เสียประโยชน์ในชีวิตทำให้พบกับความเสื่อมเสียของชีวิต ไม่มีความพร้อม คือการดำเนินชีวิตและการพัฒนาที่เป็นไปโดยไม่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมของ พระพุทธศาสนา ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะเป็นผู้ดำเนินชีวิตไม่สมควร ดำเนินชีวิตไม่ เหมาะสม ไม่สมควรแก่ฐานะไม่ว่าจะมีทรัพย์สิ้นเงิน ทองมากหรือน้อย คือใช้จ่ายเกินตัวสุรุ่ยสุร่าย ก่อหนี้สินไม่รู้จักประมาณตนในการใช้จ่ายทรัพย์นั้นย่อมหมดไป อีกทั้งไม่รู้จักกำหนดรายได้และ รายจ่ายให้พอดียังมีผลกระทบตามมาซึ่งความเดือดร้อน แต่ถ้าเรามีการวางแผนที่ดีใช้หลักธรรมทาง พุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ ก็จะเป็นประโยชน์ไว้สำหรับบั้นปลายของชีวิตตนและอนาคตต่อไป

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีนี้มีกัตถประโยชน์ ในการแก้ไขปัญหาในสังคมของชาวตำบลน้ำ ริด มีดังนี้ คือ

๑ การนำหลักอุฏฐานสัมปทา มาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการขาดความเพียร เพื่อ จะหลีกเลี่ยงพ้นจากความเกียจคร้านนานาประการ ที่เป็นหนทางนำพาให้ชีวิตมีความเสื่อมลง

๒ การนำหลักอารักขสัมปทา มาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาในชีวิตการไม่รู้จักรักษา ทรัพย์ คือการใช้ ทรัพย์สิ้นแบบสุรุ่ยสุร่ายไม่ประหยัด เป็นคนไม่รู้จักรักษาหาเลี้ยงชีพ

๓ การนำหลักกัลยาณมิตตตา มาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการคบคน รู้จัก เลือก เสวนาบุคคลผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถซึ่งจะช่วยสนับสนุน ให้ดำเนินก้าวหน้าไป ด้วยดี

๔ การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ พยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเราการใช้จ่ายรู้จักฐานะของตน เพราะว่าถ้าใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ใช้จ่ายเกินฐานะของตนเองปัญหาจะตามมาและสร้างความเดือดร้อนให้กับตนและครอบครัว เรา

จะต้องรู้จักใช้จ่ายทรัพย์อย่างประหยัด พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น จึงมีความสุขได้ตามสมควรเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนานี้แล้ว

กล่าวโดยสรุป คำสอนในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการใช้หลักทฤษฎีมิกัตถประโยชน์ตามแนวทาง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้างแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของมนุษย์ในทุกะดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไป ในทางสายกลางหรือมีขณิมาปฏิบัติ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์นั้น ต้องมีหลักธรรมทฤษฎีมิกัตถประโยชน์ หรือหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขขั้นต้น ด้วย การมีอุตสาหกรรมอันดีด้วย รู้จักรักษาทรัพย์ คบคนดีเป็นมิตร มีชีวิตที่เหมาะสม รู้จักสรรหาทรัพย์ที่หาได้ รักการมีชีวิตที่สันโดษ ไม่มัวเมาในอบายมุข จึงจะดำรงชีวิตได้ด้วยดีมีความสุขพอเพียง กล่าวคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ ที่สำคัญสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ ปัญญา และรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ยุคปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การแก้วิกฤตเศรษฐกิจ ได้อย่างยั่งยืน ด้วยการรู้จักพอ คือความไม่โลภมาก

๔.๓.๒ การประยุกต์ใช้หลักสันโดษกับภูมิปัญญา

ท่ามกลางภาวะวิกฤติการณ์ ของเศรษฐกิจทั่วโลก ในปัจจุบันการขาดความพอดีของมนุษย์อาจเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ส่งผลต่อปรากฏการณ์ทั่วโลก ดังที่เราเห็นอยู่ปัจจุบัน ดังนั้นคำสอนในพระพุทธศาสนา จึงอาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่มวลมนุษยชาติ ควรหันมาศึกษา และสนใจนำไปประยุกต์ใช้ ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งคำสอนในทางพระพุทธศาสนา อันเป็นหลักการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างชีวิตพอเพียง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ ความสุขแก่มวลมนุษยชาติ สำหรับผู้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมสันโดษ คือ ความมักน้อย และคำว่าสันโดษไม่ได้หมายถึงการอยู่ลำพังคนเดียวอย่างเดียวก็น่าสนใจ แต่หมายถึงการพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ในของของตัว ซึ่งท่านได้ให้นิยามที่เป็นลักษณะของความสันโดษจึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสม ที่จะมาเสริมสร้างประยุกต์กับภูมิปัญญา ในตำบลน้ำริด ดังนี้ คือ

๑ ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามมีตามได้ไม่คิดโลภมากอยากได้จนเกินไป จนถึงความเดือดร้อนให้กับตนและผู้อื่น

๒ ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลังของตนที่หาได้ไม่โอ้อวดริษยาใครๆ รวมไปถึงการเบียดเบียนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถ้าจะพูดให้ง่ายเขาก็คือ ไม่ประกอบอาชีพที่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น นั่นเอง

๓ ยถาสารูปสันโดษ การได้สิ่งของได้มาตามสมควรแก่ฐานะของเรา ตามสภาพความเป็นจริงตามมีตามได้นั่นเองไม่ไปเบียดเบียนตนและผู้อื่นพร้อมทั้งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เสียหาย ต้องการให้ชุมชนอยู่อย่างตามธรรมชาติอย่างมีความสุข ด้วยการยึดหลักธรรมสันโดษทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

การประยุกต์ใช้หลักธรรมสันโดษ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตนี้ เป็นการสอนให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้มีความเป็นอยู่แบบประหยัด ยินดีตามมีตามได้ ไม่โลภมากจนเกินตัวทำให้เกิดความเดือดร้อนตนเอง และชุมชน ซึ่งหลักธรรมนี้ได้ไปสอดคล้อง กับหลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ทรงสอนให้ประชาชน มีความพอเพียง และความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ

การประยุกต์ใช้หลักสันโดษกับภูมิปัญญาเป็นการได้นำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต นั่นคือ ความพอมีพอกินพอได้ ไม่โลภมาก และเป็นไปด้วยความเรียบง่าย แล้วไม่เกิดทุกข์ ความสันโดษมีคุณประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติเป็นอันมาก เพราะความสันโดษช่วยให้คนยินดีกับสิ่งที่ตนได้โดยสุจริต เป็นผลให้มีความพอใจในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ขจัดเสียซึ่งความตระหนี่ มีจิตใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จิตใจสงบเยือกเย็น พ้นจากความวุ่นวาย ทะเยอทะยาน อยากได้จนเกินควร ย่อมเป็นคนที่สงบสุข มีความเจริญในชีวิตเพราะรู้จักหมั่นทำงานตามประสาของตน การประยุกต์ใช้หลักสันโดษกับภูมิปัญญา คือ การได้นำเอาหลักธรรมความพอมีพอกินพอได้ ไม่โลภมาก มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่เป็นไปด้วยความเรียบง่ายแล้วไม่เกิดทุกข์ การประกอบอาชีพที่สุจริต จัดเป็นสัมมาอาชีพะ ไม่เป็นการประกอบอาชีพไปในทางผิดศีลธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นการประกอบอาชีพด้วยการพึ่งตนเอง ที่มีความสันโดษ ยินดีตามมีตามได้ โดยยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิตตามหลักสันโดษ

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เปรียบเทียบวิเคราะห์ให้เห็นว่าผู้มีสันโดษ คือผู้ที่รู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความเพียรและปัญญาเท่านั้น ที่เหมาะสมกับภาวะของตน และการเป็นอยู่ชอบธรรม ไม่อยากได้ของผู้อื่นหรือของที่ไม่ชอบธรรม ไม่ทำการทุจริตเพราะปากท้องและผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อทำมาหาเลี้ยงชีพได้สิ่งของมา ก็ไม่ติดหมกมุ่นมัวเมาไม่กลายเป็นทาสของสิ่งเหล่านั้น เมื่อไม่ได้พยายามจนสุดวิสัยแล้วไม่สำเร็จ ก็ไม่เดือดร้อนกระวนกระวาย ไม่ถูกความผิดหวังครอบงำ ไม่ถือเอาสิ่งของที่ตนหาได้ สมบัติของตนหรือผลสำเร็จของตนมาเป็นเหตุยกข่มผู้อื่น หากความสุขได้จากสิ่งที่ตนของตน หรือเป็นสิทธิของตน สามารถดำรงชีวิตที่มีความสุขได้มีความภาคภูมิใจ ในผลสำเร็จที่เกิดจากเรี่ยวแรงกำลังงานของตน มีความอดทน สามารถรอคอยผลสำเร็จที่จะพึงเกิดขึ้น จากการกระทำของตนและมีความรักความภักดีในหน้าที่การงานของตน มุ่งหน้าปฏิบัติหน้าที่การงานให้ก้าวหน้าและบรรลุความสำเร็จ ส่วนบุคคลผู้ขาดสันโดษคือ บุคคลที่ประพฤติเบียดเบียนผู้อื่นเพราะอยากได้ของผู้อื่น ประกอบอาชีพทุจริตเพราะอยากได้ หรือเล่นการพนันเสี่ยงโชคเพราะอยากได้ทางลัด ความพึงเพื่อพุ่มพวยแต่ไม่ชอบทำงาน ความทอดทิ้ง ละเลย ไม่เอาใจใส่หน้าที่การงาน ทุจริตต่อหน้าที่ความเกี่ยว

คร้านเฉื่อยชา ความเดือดร้อนใจ กระวนกระวาย รุ่มร้อน หาความสุขไม่ได้เพราะไม่รู้จักออม ไม่รู้จักพอ มีความไม่พอใจอยู่ตลอดเวลา^{๑๓}

สรุปหลักธรรมสันโดษ นี้มุ่งให้บุคคลพึงพอใจในสิ่งของหรือทรัพย์สินของตนเอง ได้มาแล้วใช้จ่ายในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ให้บุคคลรู้จักพอประมาณ ได้แก่ การประหยัดและรู้จักออม ไม่ฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อ ความเป็นอยู่อย่างสงบเรียบง่ายและโปร่งใส ไม่ทะเยอทะยานต่อสู้อย่างเบียดเบียนบุคคลอื่น ไม่เอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ความสันโดษ คือ ยินดีสิ่งที่เป็นของตน ยินดีในสิ่งที่มีอยู่ และยินดีด้วยใจเสมอและมั่นคง จะทำให้การดำเนินชีวิตที่เป็นไปมีความสุขและไม่เกิดความเดือดร้อนเมื่อผู้นั้น ได้นำเอาหลักธรรมข้อนี้ไปประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๔.๓.๓ การประยุกต์ใช้หลักพึ่งพาตนเองกับภูมิปัญญา

การประยุกต์ใช้หลักพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคงสมบูรณ์ ซึ่งการพึ่งตนเองนั้นมีทั้งในระดับบุคคลและชุมชนการพึ่งตนเองด้วยสามารณผันเปลี่ยนไปตามกาลเวลา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องและสมดุลกัน ได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวปฏิบัติพบว่า เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชู ตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อนโดยต้องสร้างพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่ มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ เพียงอย่างเดียวเพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอ ที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้ หลักการพึ่งตนเองเป็นหลักธรรมอย่างหนึ่ง ในทางพุทธศาสนา เป็นหลักการประกอบอาชีพที่มีความประหยัด ซึ่งก็ไปสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นหลักการพึ่งตนเอง คือ ความขยัน ประหยัด ใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง การพยายามพึ่งตนเองให้ได้ก่อนในแต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดี สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนต้องรู้จักตนเอง เช่น มีข้อมูลรายรับรายจ่าย ในครอบครัวของตนเอง สามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนไม่ให้เกินหนี้และรู้จักตั้งศักยภาพในตัวเองในเรื่องของปัจจัย ๔ ให้ได้ในระดับหนึ่ง

การพึ่งตนเอง หมายถึง การทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระให้กับบุคคลอื่น การพึ่งตนเองโดยไม่คอยแต่พึ่งบุคคลอื่น หรือการคอยอ่อนนอนจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ให้ช่วยเหลือตนเอง เวลาที่เกิดความลำบาก หรือความทุกข์ใจ เป็นต้น การประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเองมี ๑๐ ประการ คือ

๑. ประพฤติดีมีวินัย คือ ดำเนินชีวิตโดยสุจริต ทั้งทางกาย ทางวาจา มีวินัย และประกอบอาชีพสุจริต (สัมมาชีพ)

๒. ได้ศึกษาศาสนะดีมีพละ คือ ศึกษาเล่าเรียนศานะดีมีพละมาก โดยศึกษาวิชาการให้มีความรู้ความชำนาญอย่างแท้จริง มีความรู้แจ้งชัดเจน และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้

^{๑๓} พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร :มูลนิธิโกมลคีมทอง,

๓. รู้จักคบคนดี คือ มีกัลยาณมิตร รู้จักเลือกคบหาสมาคมกับคนที่ดี เป็นที่ปรึกษาหรือเป็นผู้แนะนำสั่งสอนเราไปในทางที่ดี เลือกสร้างความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องในสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ซึ่งจะทำให้มีชีวิตที่เจริญงอกงาม

๔. เป็นคนที่พูดกันง่าย คือ ไม่ดื้อรั้น เป็นคนกระตือรือร้น รู้จักรับฟังเหตุผล ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น และยอมรับข้อเสนอแนะพร้อมที่จะปรับปรุงตนเอง

๕. ขวนขวายกิจของหมู่ คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือหรือกิจการงานของหมู่คณะ ญาติ เพื่อนฝูง และภายในชุมชนของตนเอง รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองหาวิธีดำเนินงานที่เหมาะสม สามารถดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๖. เป็นผู้ใฝ่ในธรรม คือ ศึกษาธรรม หรือขอศึกษาหาความรู้ รู้จักพูด รู้จักฟัง สร้างความรู้สึกละเมตตา ทำตัวเป็นที่รักใคร่ของบุคคลอื่น และชวนให้ผู้อื่นอยากเข้ามาปรึกษาและร่วมสนทนาด้วย

๗. มีความขยันหมั่นเพียร คือ มีความมานะบากบั่น ขยันเรียนขยันทำกิจการงาน ไม่ย่อท้อ รักความก้าวหน้า พยายามหลีกเลี่ยงจากความชั่ว ประกอบแต่ความดีงาม เป็นต้น

๘. มีความพอดี คือ มีความยินดี มีความพึงพอใจในสิ่งที่ควรได้และไม่ควรได้ รู้จักความพอดีไม่ละโมภโลภมาก

๙. มีสติมั่นคง คือ รู้สึกตนเองอยู่ตลอดเวลา ระลึกรู้เสมอในสิ่งที่กระทำ สิ่งที่เกิด มีความสุขุมรอบคอบ ไม่ประมาทเลินเล่อ ไม่เลื่อนลอย เป็นต้น

๑๐. มีปัญญาอยู่เหนืออารมณ์ คือ มีปัญญายังรู้เหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว รู้คุณรู้โทษ รู้สิ่งที่ประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และมีความคิดวิจารณ์ญาณ^{๑๔}

การพึ่งตนเองตามหลักพุทธศาสนสุภาษิตคือ “อตตาคิ อตตโน นาโถ” แปลว่า ตนแลเป็นที่พึ่งของตน หมายความว่า คนเราในระยะแรก ๆ มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น เช่น บุตรต้องอาศัยบิดามารดาเป็นผู้เลี้ยงดูตั้งแต่เล็กจนโต ต้องอาศัยครูบาอาจารย์ศึกษาหาความรู้ แต่เมื่อเราเติบโตมีวิชาหาเลี้ยงชีพได้แล้ว เราจะต้องพึ่งตนเองในการทำมาหากิน ในการสร้างฐานะ และในการเก็บรักษาทรัพย์ที่หามาได้เพื่อใช้จ่ายใช้สอยในยามแก่เฒ่า นอกจากจะต้องทำตนให้เป็นที่พึ่งแก่ตนเองแล้ว เราก็จะต้องให้ผู้อื่นมีพระคุณมีบิดามารดาเป็นต้น เหล่านั้นพึ่งเราได้ในสิ่งที่ท่านต้องการจะพึ่ง

คนที่บิดามารดาเลี้ยงจนโตแล้ว ส่งเสียให้เรียนจนมีวิชาความรู้แล้ว ยังอาศัยแรงงานของบิดามารดาเลี้ยงชีวิตต่อไป จัดเป็นบุคคลที่เปล่าประโยชน์ นอกจากเป็นที่พึ่งแก่ตนเองไม่ได้แล้วยังทำตนให้เป็นภาระแก่ผู้อื่นด้วย ดังนั้น บุคคลผู้มีปัญญาพึงรับสร้างฐานะเพื่อเป็นที่พึ่งแก่ตนเอง

การพัฒนาตนให้สามารถ อยู่ได้อย่างพอเพียง คือ การดำเนินโดยยึดหลักทางสายกลางให้อยู่ได้อย่างสมดุล คือ มีความสุขแต่ไม่รู้สึกขาดแคลน จนต้องเบียดเบียนตนเองหรือดำเนินชีวิตเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้ มีความประหยัดตัด

^{๑๔} อุมพร กาญจนคลอด. ๒๕๕๐. “บทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา:วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.๒๕๕๐),

ทองคำใช้ง่าย ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิต ยึดการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต เล็กการแก่งแย่งผลประโยชน์ และการแข่งขันในการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบสู้กันอย่างรุนแรง จนเกิดความเดือดร้อน

เมื่อนำหลักธรรมนี้ไปใช้แล้วจะเกิดมีชีวิตและคุณภาพที่ดีต่อไป หลักการและแนวทาง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ตามหลักทางสังคมวิทยามี ๕ ประการ คือ

๑. การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี หมายถึง การมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยีทาง วัตถุเช่น เครื่องไม้เครื่องมือ เครื่องจักรกลและเทคโนโลยี ทางสังคม เช่น การจัดวางโครงการ การ จัดการเป็นต้นการรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้หรือประยุกต์ ใช้อย่างเหมาะสม

๒.การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสามารถในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ได้ไม่เสื่อมเสียไป จนหมดสิ้นหรือไม่ให้เสียสมดุลธรรมชาติ

๔. การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ หมายถึง การมีสภาพจิตที่กล้าแข็งเพื่อให้สามารถต่อสู้กับ ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ทั้งการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า การยึดมั่นปฏิบัติตนตาม หลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

๕. การพึ่งตนเองทางสังคม หมายถึง การที่มีกลุ่มคนหนึ่งมีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำกลุ่มคนเหล่านี้ให้ดำเนินการใดๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายด้วยตนเอง หรือสามารถหาความช่วยเหลือจากภายนอกเข้ามาช่วยตนเองได้

สรุปความว่า การพัฒนาชุมชนในด้านสังคมนั้น มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมาใช้เพื่อ อำนวยเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนโดยแท้จริงไม่ว่าจะเป็น หลักทฤษฎีธรรมมีกตลประโยชน์ หลักธรรมความ สันโดษ มาใช้ในการดำรงชีพก็ตาม เนื่องด้วยการพัฒนาสังคมนั้นมีเรื่องคุณภาพชีวิตของคนในสังคม เป็นหลักประกัน สังคมที่มีความสุขย่อมสร้างศีลธรรมควบคู่กันไปด้วย ดังผลการตอบแทนความคิด เห็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมที่ปรากฏอยู่ในทุกระดับกัน หลักธรรมนี้ เป็นหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชีวิต นี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม ๔ ประการ คือ ๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่นขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการทำงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุบายในการทำงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ ๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ ที่หามาได้ด้วย ความ ขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือ ทำลายไปโดยภัยต่างๆ ๓) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อม ดำรงตน เจริญ สันทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วย ศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ๔) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่ง โภค ทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ผืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจัก ต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ให้ความรู้แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ทำให้มีการ ประกอบอาชีพที่ซื่อสัตย์สุจริต มีความขยัน อดทน พากเพียร ในการทำงานหาเลี้ยงชีพตามหลักธรรม

ในทางพระพุทธศาสนา ที่มีบทบาทและอิทธิพลอย่างจริงจัง โดยที่เด่นด้วยการนำเอาหลักพุทธธรรม มาประยุกต์ใช้ คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หลักสันโดษ หลักการพึ่งตนเอง การประกอบอาชีพ ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา สัมมาอาชีวะโดยการบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีผลมาจากนโยบายแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ทำให้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มีส่วนที่นำมา ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางทำให้ประชาชนมีความใกล้ชิดและซึมซับหลักธรรมที่นำมาใช้อยู่ตลอดเวลา จึงเกิดประโยชน์สูงสุดด้านเศรษฐกิจชุมชนอย่างแท้จริงทำให้ชุมชน มีความเข้มแข็ง มั่นคง อันเป็นฐาน ของประเทศต่อไป

๔.๔ ข้อมูลจากเสวนาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการเสริมสร้างภูมิปัญญาของ ตำบลน้ำริด

การจากการเสวนากลุ่มการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างภูมิปัญญาของประชาชน ในชุมชนในตำบลน้ำริด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘ ณ วัดน้ำริดเหนือ ตำบลน้ำริด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ น. ถึง ๑๑.๐๐ น. โดยเชิญภูมิปัญญา แต่ละท่านในท้องถิ่นร่วมเสวนากัน เช่น พระสังฆาธิการ นักวิชาการ ครูภูมิปัญญา ผู้นำในชุมชนและ ประชาชนตำบลน้ำริด ภูมิปัญญาในตำบลน้ำริดที่จะเสวนากลุ่ม มีดังนี้

๑. ภูมิปัญญาในด้านการทอผ้า
๒. ภูมิปัญญาในด้านการผลิตข้าวกล้อง
๓. ภูมิปัญญาในด้านงานจักสาน
๔. ภูมิปัญญาในด้านการตีเหล็ก (มีด, พร้า)

พระครูโสภาสวิมลกิจ กล่าวว่า ในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่ชาวบ้านนั้นเราต้อง ปลุกฝังหลักธรรมเป็นพื้นฐานอยู่เสมอไม่ว่า ผู้มาร่วมทำบุญจะมากน้อยก็ตามหรือแต่การเทศน์ในวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ประยุกต์หลักธรรมในการทำกิจกรรมนั้นๆ จะสอดแทรกธรรมะอยู่ เสมอโดยเฉพาะในเรื่องของ การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ใน การประกอบอาชีพที่มีความขยันหมั่นเพียรพยายามหาทรัพย์เพื่อมาจุนเจือใช้ในครอบครัวโดยยึดหลักการปฏิบัติ ดังนี้ อุภูฐานสัมปทา หมั่นเพียรขยันหาทรัพย์สินมาด้วยความขยันหมั่นเพียรประจำการทำงานที่สุจริตไม่ คิดคดโกงใครเอามาเป็นของตัวเอง เมื่อได้ทรัพย์นั้นมาแล้วก็ควรรักษาทรัพย์นั้นๆ อย่าให้สูญหายไป ควรรักษาทรัพย์นั้นด้วย (อารักขสัมปทา) การคบคนหาสมาคมกับใครก็ดีควรคบหาบุคคลที่เป็นมิตร แท้มิตรที่มีใจจริงตลอด มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข (กัลยาณมิตรตตทา) การใช้จ่ายทรัพย์ก็เหมือนกันจะต้องใช้ จ่ายอย่างประหยัดใช้จ่ายแบบไม่สุรุ่ยสุร่าย ไม่ฟุ้งเฟื่องนักจนเกินไป ใช้จ่ายด้วยความเหมาะสมพอเลี้ยงชีพในครอบครัวได้โดยไม่เดือดร้อน หลักธรรม ๔ อย่างนี้ เป็นหลักธรรมของเศรษฐกิจ ควรนำมาใช้ในการ ประยุกต์เสริมสร้างภูมิปัญญา เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีมั่นคงของครอบครัวและชุมชน^{๑๕}

พระอธิการณัทกร ขนดีพิโล กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการแก้ปัญหาของชุมชนมีทั้งหมด ๔ ข้อด้วยกัน คือ (๑) การนำหลักอุภูฐานสัมปทามาประยุกต์ใช้

^{๑๕} พระครูโสภาสวิมลกิจ, เจ้าคณะตำบลน้ำริด, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

ในการแก้ไขปัญหาชีวิตที่ขาดความเพียรเพื่อจะหลีกเลี่ยงพ้นจากความเกียจคร้านนานาประการที่เป็นหนทางนำไปสู่ความเสื่อม (๒) การนำเอาหลักอริยสัณห์มาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาชีวิตในการไม่รู้จักใช้รู้จักรักษาทรัพย์คือการใช้จ่ายเงินตามหลักธรรมะคนรู้จักทำมาหากินการตั้งตนไว้อย่างความเหมาะสมกับการรู้จักรักษาทรัพย์นั้นๆ (๓) การนำเอาหลักกัลยาณมิตตตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหา กับ การคบหาสมาคมต้องรู้จักคบกับบุคคลที่ดี มีปัญหาที่มีความสามารถให้สนับสนุนให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี (๔) การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาในการจ่ายทรัพย์ พยายามใช้จ่ายทรัพย์อย่าให้มากเกินไป ไม่ควรเป็นคนที่ยจ่ายทรัพย์แบบสุรุ่ยสุร่ายมากนัก พยายามใช้จ่ายทรัพย์แต่พอดี จะทำให้ความเป็นดีมีความสุขตามสมควร^{๑๖}

พระอริการจรัญ สนมโน เจ้าอาวาสวัดน้ำริดเหนือ กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการประกอบอาชีพในทางสัมมาอาชีพะ คือ การประกอบอาชีพที่สุจริตในทางพระพุทธศาสนา คือ การเลี้ยงชีพโดยชอบธรรมประกอบอาชีพที่สุจริต คือ สอนให้หลีกเลี่ยงด้วยการประกอบอาชีพที่ไม่ชอบด้วยทำ เช่น มีการค้าขายเสพติดให้โทษ ค้าขายของมีนเมา ค้าขายอาวุธ ค้าขายมนุษย์สิ่งเหล่านี้ไม่ควรแวะเวียนเข้าไปเกี่ยวข้องเพราะเป็นอันตรายที่จะเป็นพิษเป็นภัยให้แก่ตนและสังคมได้และหลักทฤษฎีธรรมมีกตลประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา ก็คือ ประโยชน์ที่ได้รับในปัจจุบันนั้นเองหรือจะให้พูดให้เข้าใจง่ายๆ ก็คือปรัชญาหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเอง ถ้าเราพูดอย่างนี้ศรัทธาญาติโยมได้ฟังแล้วเข้าใจง่ายขึ้น เพราะในหลักธรรมดังกล่าวพูดถึงวิธีการหรือกระบวนการในการสร้างคุณภาพชีวิต ให้ประสบความสำเร็จ เช่น การสอนให้มีการขยันหมั่นเพียร การงานและเพียรรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ถึงพร้อมด้วยการเลือกคบหาสมาคมกับคนดีและถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีพอย่างเป็นธรรม คือ การที่ไม่ใช้จ่ายเกินความจำเป็นซึ่งสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ เช่นเดียวกันสอนให้รอบคอบรอบรู้และระมัดระวัง และให้เรามีความซื่อสัตย์สุจริตมีสติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งไปสัมพันธ์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ เพราะได้นำหลักทฤษฎีธรรมมีกตลประโยชน์ไปใช้นั่นเอง^{๑๗}

นางสว่าง อยู่มั่งใจ ภูมิปัญญาในการผลิตข้าวกล้อง ได้กล่าวว่า การได้นำหลักธรรมสันโดษมาใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นธรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจมาแนวพุทธดังที่ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวว่างานคือเงิน เงินคืองานบันดาลสุข หมายถึงมนุษย์กับงานต้องมีความเกี่ยวเนื่องกันต้องทำงานเพื่อประกอบอาชีพให้มีความสุข อย่างพอเหมาะพอควรและงานที่ทำจะต้องปราศจากโทษไม่ทำให้ตน สังคมและสภาพแวดล้อมให้เดือดร้อน รู้จักการหาทรัพย์ต้องเป็นคนทำมาหากินและทำมาหากินรู้จักสร้างฐานะและรู้จักใช้ทรัพย์ของตน ให้เป็นประโยชน์แล้วถ้าผู้ปฏิบัติแล้ว ก็จะได้ชื่อว่าเป็นการดำรงชีวิต ที่เป็นไปด้วยความพอเพียง มีน้อยสันโดษมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายอันจะนำไปสู่ความมั่นคงของตนและชุมชน^{๑๘}

นายเดชา ใจหล้า ภูมิปัญญาในด้านการตีเหล็ก(มีดพร้า) ได้กล่าวว่า การตีมีดจะต้องอาศัยความอดทน เพียรพยายามในการผลิตผลงานออกมาแต่ละครั้ง จะต้องมีความตั้งใจนั้น คือ

^{๑๖} พระอริการณัฏฐกร ขนติพิโล, เจ้าอาวาสวัดจอมคีรี, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๗} พระอริการจรัญ สนมโน,เจ้าอาวาสวัดน้ำริดเหนือ, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๘} นางสว่าง อยู่มั่งใจ, ภูมิปัญญาในการผลิตข้าวกล้อง, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

ความมีปากเพียร ขยันและมีความอดทน ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความพอเพียง ไม่ว่าจะการดีหลักจะได้รับ ความร้อนจากไฟที่ลุกโชน ก็ตาม ในการทำงานด้านนี้จะต้องประกอบไปด้วยความอดทนเป็นอย่าง สูง ตามหลักของการพึ่งตนเองเสมอ เพราะหลักการพึ่งตนเอง จะสามารถช่วยให้เราได้ประหยัด ในการใช้จ่ายเป็นการสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับครอบครัว หลักการพึ่งตนเองก็คือ คือ ความขยัน จะใช้ความเพียร พยายามสร้างงานที่ทำให้สำเร็จนั้นเองทุกอย่างและได้ยึดถือเป็นคติประจำตัวมา ตลอด^{๑๙}

จากการที่นายเดชา ใจหล้า ภูมิปัญญาในด้านการตีเหล็ก ได้ยึดถือความขยัน ประหยัด และอดทน ตั้งใจทำงานให้สำเร็จ หลักการกระทำนี้ได้ไปสอดคล้องกับหลักธรรม ในทาง พระพุทธศาสนา นั่นคือการได้การปฏิบัติตามหลักธรรมสันโดษ เป็นการประพฤติตนตามหลัก ดำรงชีวิต อย่างพอเพียง ตามหลักแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม ทำให้ ปัญหาการกู้หนี้ยืมสิน ปัญหาอาชญากรรม เสพสุราติดการพนันจะหมดไป เมื่อได้นำหลักธรรม สันโดษไปปฏิบัติที่ถูกต้องแล้ว ตามหลักศีลธรรมของพุทธศาสนา และส่งเสริมกิจกรรมที่เน้น ความ สามัคคีของคนในชุมชน การจัดเวทีประชาชนให้หันมาร่วมพัฒนาโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงไม่ แบ่งแยกว่าหลักสันโดษเป็นกิจกรรมเฉพาะปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่ควรจัดทำกิจกรรม สาธารณะที่ทุกคนมีส่วนร่วม

นายประนอม วงษ์แสนศรี ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาด้านการจักสานของชาวตำบลน้ำริด เป็น งานที่สร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว ในการดำรงชีพ ที่ชาวบ้านได้ใช้มาตลอด งานด้านการจักสาน เป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ จนมาถึงรุ่นลูกหลาน เป็นงานหัตถกรรมที่ทุก ครัวเรือนจะต้องมีใช้กัน โดยมากงานด้านการจักสานกันในตำบลน้ำริด จะเป็นคนเฒ่าคนแก่โดย ส่วนมากเพราะงานประเภทนี้ จะต้องอาศัยความเพียรพยายาม อดทน ขยัน รักในงานในด้านนี้เป็น อย่างมาก เพราะเป็นรายได้เสริมเท่านั้น ส่วนงานหลักคือการทำไร่ไถนา งานหัตถกรรมด้านการจัก สานของหมู่บ้านก็จะเป็น เครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น ตะกร้าใส่ของใช้ในการเกษตร กระบาย ช่อ ไซ ลอบตักปลาใช้ทำมาหาดิน ไม้กวาด กระดัง การดำรงชีพของคนชาวตำบลน้ำริด เป็นการอยู่อย่าง พอเพียง ประหยัดการทำมาหากิน ปลูกผักตามไร่สวนเพื่อใช้ประกอบอาหาร การประกอบอาชีพ การเกษตรและรับจ้าง ของชาวบ้านทั่วไป^{๒๐}

จากการเสวนากลุ่มและการเก็บข้อมูลแล้วพบว่า การประกอบอาชีพในด้านการจักสาน ของชาวตำบลน้ำริดนี้ เป็นการประกอบอาชีพที่มีความสันโดษ คือไม่โลภมาก พออยู่พอกินปลูกพืชผัก ตามไร่สวน เป็นการดำรงชีพอยู่อย่างความพอเพียง ซึ่งการปฏิบัติตนของชาวตำบลน้ำริด นี้ไปสอดคล้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่สอนให้คนอยู่อย่างตามมีตามได้ ไม่โลภมาก พอใจกับการประกอบอาชีพที่บริสุทธิ์ ทำให้การดำรงชีพอยู่ในสังคมไม่เดือดร้อน ตามหลักธรรม สันโดษ ดังนี้ ยถาลาภสันโดษ ยินดีพอใจในสิ่งที่มีที่ได้มา ด้วยเรี่ยวแรงของตนในทางชอบธรรม ยถาพลสันโดษ ยินดีพอใจกำลังของตน ใช้กำลังที่มีอยู่ ยถาสารูปสันโดษ ยินดีพอใจแต่ไม่เกิน เลย คือรู้จักพอเป็น อิ่มเป็น และแบ่งปันส่วนที่เกินเลยไปเอื้อเฟื้อผู้อื่นตามสมควร เป็นหลักการที่ทำให้

^{๑๙} นายเดชา ใจหล้า, ภูมิปัญญาตีเหล็ก (มิด,พรา), เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๐} นายประนอม วงษ์แสนศรี, สมาชิกสภาเทศบาลตำบลน้ำริด, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

ความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นไปลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ฉันทิฉันน้องและไม่มีการแข่งขันในเรื่องของปัจจัย ๔ กล่าวคือ ความยินดีพอใจตามมีตามได้ จะช่วยป้องกันการละเมิดปัจจัยของกันและกัน ความยินดีพอใจตามกำลัง ความยินดีพอใจตามควรจะช่วยให้เป็นชุมชนที่หน้าอยู่ โดยไม่มีการแย่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ความสงบสุขก็จะตามมาด้วยการได้ยึดหลักธรรมสันโดษ มาเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ

๔.๔.๑ การเสวนาการผลิตข้าวกล้องตามหลักสันโดษ

จากกระแสการรับประทานข้าวกล้องทำให้ที่มีคุณค่าทางอาหารอันเป็นประโยชน์ตามธรรมชาติ ซึ่งสารอาหารมหัศจรรย์ในข้าวกล้องดีกว่าข้าวขาวข้าวกล้องยังมีโปรตีนช่วยเสริมสร้างซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ แบ่งในข้าวกล้องถือเป็นคาร์โบไฮเดรตเชิงซ้อน ที่มีการย่อยสลายอย่างช้าๆ ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดอยู่ในสภาวะควบคุม ทำให้ชาวบ้านตำบลน้ำริด ได้เกิดภูมิปัญญาความคิดที่จะผลิตข้าวกล้องและทำโรงสีข้าวกล้องด้วยมือเพื่อใช้สีข้าวกล้องไว้สำหรับบริโภคกันเองและจำหน่ายในครอบครัวและชุมชน เดิมทีผลิตไว้ใช้รับประทานเองเพื่อสุขภาพของคนในครอบครัวและชุมชน จากความคิดดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการผลิตข้าวกล้อง ที่สีด้วยมือเพื่อให้ได้ข้าวกล้องที่ต้องการของข้าวกล้องที่มีสารอาหารกันจริงๆ

นางสว่าง อยู่มั่งใจ อดีตข้าราชการครูบำนาญ คุรุภูมิปัญญาด้านการผลิตข้าวกล้อง กล่าวว่า ข้าวกล้องของตำบลน้ำริดเป็นข้าวกล้องที่มีประโยชน์และคุณค่าทางโภชนาการ เนื่องจากเป็นข้าวกล้องที่ปลอดสารพิษปนเปื้อนเพราะการผลิตเริ่มตั้งแต่การเพาะปลูกจะไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช พื้นที่ที่จะการปลูกข้าวกล้อง เช่น ไม้ฉิดยา ฆ่าหญ้า แต่มีการไถกลบพื้นที่นาแล้วแช่น้ำทิ้งไว้เพื่อให้วัชพืชที่ไถกลบนั่นเน่าจนกลายเป็นปุ๋ย ไม้ฉิดยากำจัดแมลงในแปลงข้าว แต่ให้ฉีดยาหมักชีวภาพป้องกันแมลงในแปลงนาแทนการใช้ยาฆ่าแมลง การใส่ปุ๋ยไม่ใช่ปุ๋ยเคมี แต่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทน จึงจะได้ข้าวกล้องที่ปลอดสารพิษและเป็นข้าวกล้องที่ได้มาตรฐาน ขั้นตอนการเพาะปลูกข้าวกล้องและวิธีการเพาะปลูกค่อนข้างยุ่งยาก ทำให้หาผู้ที่มาร่วมเพาะปลูกข้าวกล้องจึงหายาก ฉะนั้นข้าวกล้องจึงมีราคาค่อนข้างสูงและทำรายได้ให้กับผู้ผลิตเป็นอย่างดี และอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์ข้าวกล้องของตำบลน้ำริดให้แพร่หลายเป็นที่รับทราบกันทั่วไปนางสว่าง อยู่มั่งใจ ได้ความรู้มาจากการได้ศึกษาดูงานการผลิตข้าวกล้องเครือข่ายไร่นาสวนผสม ที่ละโว้นา จังหวัดลพบุรี เห็นว่าข้าวกล้องมีประโยชน์ต่อสุขภาพรับประทานและร่างกายจึงมีความคิดที่จะทำข้าวกล้องปลอดสารพิษควรที่จะนำมาทำเพื่อใช้รับประทานและทำการศึกษาเผยแพร่ให้ชาวบ้านตำบลน้ำริดได้รู้คุณค่าประโยชน์ของข้าวกล้องโดยได้นำมาทดลองการทำข้าวกล้อง ในเฉพาะครอบครัวก่อนเพื่อใช้รับประทานจนชาวบ้านใกล้เคียงทราบและรู้ถึงคุณค่าทางโภชนาการอาหารของข้าวกล้องต่างให้ความสนใจ จึงได้มาขอซื้อไปรับประทานกันจึงได้คิดที่จะทำโรงสีข้าวกล้องเพื่อผลิตข้าวกล้องไว้บริการลูกค้าการทำงานผลิตข้าวกล้องต้องอาศัยความเพียรพยายามเป็นอย่างมากกว่าจะได้ข้าวกล้องที่มีคุณภาพที่ดี ออกมารับประทาน^{๒๑}

จากการเสวนาการผลิตข้าวกล้อง นางสว่าง อยู่มั่งใจ อดีตข้าราชการครูบำนาญ ได้ไปศึกษาหาข้อมูลการผลิตข้าวกล้อง จนได้นำมาสู่ภาคการปฏิบัติ โดยการเพาะปลูกข้าวที่จะมาทำข้าง

^{๒๑} นางสว่าง อยู่มั่งใจ ภูมิปัญญาการผลิตข้าวกล้อง, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

กล้อง โดยไม่ใช้สารเคมีเข้ามาใส่ในแปลงนาข้าว แต่ให้ให้ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยอินทรีย์มาใส่แทน เพื่อไม่ให้สารพิษตกค้างในเมล็ดข้าวที่จะมาทำข้าวกล้อง เพื่อจะได้ข้าวกล้องที่บริสุทธิ์ปลอดสารพิษ แต่กว่าจะได้ข้าวกล้องมารับประทาน เป็นข้าวกล้องที่มีประโยชน์ แสดงว่า ผู้ประกอบอาชีพนี้ต้องอาศัยมีใจที่จะรักงาน และมีความรับผิดชอบสูง มีความพากเพียร พยายาม และรักษามาตรฐานคุณภาพของข้าวกล้องให้มีมาตรฐานที่ดีตลอดไป การรวมกลุ่มทำข้าวกล้องของชาวตำบลน้ำริดนั้น กว่าจะรวมกลุ่มการผลิตข้าวกล้องกันได้ออกมาเป็นกลุ่มได้นั้น จะต้องอาศัยความเพียรพยายามเป็นอย่างมากจึงจะสำเร็จ การดำรงชีวิตใช้การดำรงชีวิตแบบพอเพียง ประหยัดรู้จักคุณค่าของการใช้จ่ายทรัพย์ ซึ่งการปฏิบัติตนของภูมิปัญญาในการผลิต ข้าวกล้องในครั้งนี้ได้ไปสอดคล้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ สันโดษ คือการดำเนินชีวิตตามหลักสันโดษ จะเห็นว่า ความสันโดษ เป็นทรัพย์อย่างยิ่ง เป็นการสร้างความสุขให้แก่ชีวิต การรับและการได้มาหากไม่มีสติก็อาจลุ่มหลงไป ตามอำนาจของโลกะ อย่างไม่มีขอบเขต ความรู้จักพอความสุขทุกสถาน จึงเป็นคำเตือนสติให้ตนรู้จักความสุขที่แท้จริง ดังคำพูดที่ว่า คนที่รวยที่สุดคือ คนรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมี และ คนที่จนที่สุดคือ คนที่ไม่รู้จักพอ ถ้าทุกคนต่างมี ความสันโดษ พอใจยินดีใช้สอยวัตถุสิ่งของต่างๆ อย่างมีสติ ไม่สุรุ่ยสุร่าย ดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ก็จะสามารถสร้างความอยู่ดีกินดีเป็นเหตุให้เกิดความสุขขึ้นได้ ดังนั้น ความสันโดษ ความยินดีพอใจตามมีตามได้ ตามกำลังและความจำเป็นของตน พร้อมทั้งมีขันหมั่นเพียรหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต ไม่เป็นภัยต่อตนเองหรือ สังคม เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้วต้องรู้จักเก็บออมระมัดระวัง ในการใช้จ่ายไม่ก่อให้เกิดหนี้สินก็จะนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุข ความสันโดษ จึงเป็นคุณธรรมที่ทุกคนควรพิจารณา น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดเป็นนิสัยติดตัวโดยแท้

นายสน จันเพ็ง นายกเทศมนตรี ตำบลน้ำริด ได้กล่าวว่า ควรให้การส่งเสริมการปลูกข้าวกล้องกันอย่างถูกวิธี เพื่อเป็นสินค้าประจำตำบลน้ำริดโดยการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้คนหันกันมารับประทานข้าวกล้องและจัดนิทรรศการข้าวกล้องเพื่อเผยแพร่และให้การผลิตข้าวกล้องเป็นของคู่กับตำบลน้ำริดตลอดไปส่งเสริมข้าวกล้องให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายอันจะนำมาเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวตำบลน้ำริด^{๒๒}

นายเล ชาซง กำนันตำบลน้ำริด กล่าวเสริม ข้าวกล้องของตำบลน้ำริดเป็นข้าวกล้องที่ดีปลอดสารพิษ ควรให้การสนับสนุนให้เป็นสินค้าโอท็อปประจำตำบลของน้ำริดเพื่อให้มีอาชีพในชุมชนและเกิดการสร้างรายได้ แต่ปัญหาและอุปสรรคขาดผู้ที่จะมาผลิตที่จะมาทำข้าวกล้องกันมากๆ เพราะขั้นตอนการผลิตการเพาะปลูกไม่ให้ใช้สารเคมีเช่น ยาฆ่าหญ้า ปุ๋ยเคมี เพราะจะทำให้เกิดสารตกค้างในข้าวกล้องจึงเป็นปัญหาเป็นอย่างมาก ที่จะมีผู้มาร่วมกลุ่มทำข้าวกล้องกันมากๆ เพื่อจะได้มีรายได้เข้ามาในชุมชนเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพของชาวตำบลน้ำริด^{๒๓}

นางสุภาภรณ์ อ้วนสะอาด ภูมิปัญญาการผลิตข้าวกล้อง กล่าวว่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาที่ใช้เป็นรายได้เสริมส่วนอาชีพหลักคือการทำนา เป็นการนำความรู้จากภูมิปัญญามาปรับใช้ในชีวิตประจำวันโดยการยึดหลักการครองชีพในสมัยรุ่นปู่ย่าตายาย ปลูกฝังกันเองเป็นการลด

^{๒๒} นายสน จันเพ็ง นายกเทศมนตรีตำบลน้ำริด, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘

^{๒๓} นายเล ชาซง กำนันตำบลน้ำริด, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม, ๒๕๕๘.

ค่าใช้จ่ายในครอบครัว นอกจากนั้นข้าวกล้องยังมีประโยชน์ในทางด้านโภชนาหารรับประทานแล้ว ทำให้ร่างกายแข็งแรง จึงมีความคิดที่จะผลิตข้าวกล้องเพื่อรับประทานและจำหน่ายสร้างเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นความสามารถพึ่งพาช่วยเหลือตนเอง โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไปมีความ มีความสมดุลและความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตใจที่เป็นอิสระ การพึ่งพาตนเองสามารถบ่งชี้ได้จากพฤติกรรมการแสดงออก ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาและปฏิบัติกิจกรรมตามวิถีชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการช่วยเหลือตนเอง หมายถึง ความสามารถการยืนหยัดด้วยตนเองได้โดยไม่เดือดร้อน^{๒๔}

จากการศึกษา พบว่า การผลิตข้าวกล้องมีขั้นตอนที่ย่งยากมากกว่าจะได้ข้าวกล้องอินทรีย์ออกมาแต่ละครั้งต้องมีความขยันหมั่นเพียร เริ่มตั้งแต่การเพาะปลูกแบบเป็นการพึ่งพาตนเองใช้ปัจจัยการผลิตภายใน ไม่ใช่ภายนอกต้องพึ่งพาตนเองผลผลิตพอกินพอใช้หาปัจจัยการผลิตภายในที่ตนเองผลิตได้ เช่นปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด น้ำหมักชีวภาพ ลดการพึ่งปัจจัยภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชซึ่งต้องซื้อเพิ่มค่าใช้จ่ายมาก หากไม่มีต้นทุนตัวเองก็ต้องไปสร้างหนี้สินให้กับครอบครัวหากเกษตรกรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จะทำให้เกิดเกษตรอินทรีย์มีผลผลิตที่ปลอดภัยทำให้สุขภาพดี ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคปลอดภัยเป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลดต้นทุนการผลิตหนี้สินลดน้อยลงได้เกิดการเกษตรที่ยั่งยืนโดยยึดความสันโดษตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาปรับประยุกต์ใช้คือการพออยู่พอกินพอมีตามความพอเพียง เป็นเกษตรกรแบบเรียบง่าย เป็นการใช้ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นภูมิปัญญาที่ดี

ซึ่งจากการได้ปฏิบัติของกลุ่มการผลิตข้าวกล้องของชาวตำบลน้ำริดนี้ ได้ไปสอดคล้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา นั่นคือ หลักธรรมสันโดษ ดังนี้ ๑) ยถาลภสันโดษ หมายถึง ความยินดีตามที่ตนได้มา คือตนได้สิ่งใดมาหรือเพียรหาสิ่งใดมาได้ ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตแค่ไหนก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ติดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้มา ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้ หรือเกินไปกว่าที่ตนจะพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรม ไม่เพ่งเล็งปรารถนาสิ่งของที่คนอื่นได้ จนเกิดความริษยา ๒) ยถาพลสันโดษ หมายถึง ความยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยของตน มีความพอใจในการจัดสรรหน้าที่การงาน จัดสรร การศึกษา ศิลปวิทยา และจัดสรรคุณธรรมเพื่อปฏิบัติให้สมกับกำลังสติปัญญาของตนเอง เลือกทำในสิ่งที่ตนเองถนัดแล้วตั้งใจปฏิบัติให้ก้าวหน้าไปตามกำลังแต่ละ อย่างด้วยความขยันหมั่นเพียร ๓) ยถาสารูปสันโดษ หมายถึง ความยินดีตามสมควร หรือยินดีตามที่เหมาะสมกับภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน ไม่นึกคิอยากได้ทรัพย์สินสมบัติที่ล้ำค่าเกินฐานะของตนเอง บางครั้งแม้จะได้สิ่งที่เกินฐานะของตนเองมาก็ไม่ลุ่มหลงว่าเป็นสิทธิ์ที่ควร จะได้ กลับเห็นว่าสิ่งที่ได้มานั้นล้ำค่า ควรให้คนอื่นได้มีส่วนร่วมดูแลรักษาหรือบริโภคใช้สอยด้วย โดยการทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและแก่สังคมรอบข้าง

^{๒๔} นางสุภาภรณ์ อ้วนสะอาด ภูมิปัญญาข้าวกล้อง, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

๔.๔.๒ ผลของการเสวนาภูมิปัญญาการจักสานในด้านสันโดษ

เสวนาภูมิปัญญาในการจักสานทางผู้ศึกษาได้เชิญภูมิปัญญาจักสานมาร่วมเสวนากลุ่มภูมิปัญญาจักสานในด้านสันโดษ ดังนี้

นายติ่ง ใจหล้า ภูมิปัญญาจักสาน ได้กล่าวว่า การจักสานเป็นงานที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษโดยสืบทอด ภูมิปัญญามาจาก นายน้อย ใจหล้า ผู้เป็นบิดา เป็นผู้ถ่ายทอดให้ มีความสามารถในการจักสาน แข่ง กระบาย ตะกร้า กระดัง งานจักสานเป็นงานของผู้สูงอายุจะทำงานในด้านนี้ต้องใช้ความเพียร พยายามเป็นอย่างมาก จึงจะผลิตผลงานออกมาจำหน่ายได้ และงานประเภทนี้นับวันจะสูญหายไป เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจงานด้านนี้ เพราะเป็นงานที่มีรายได้ที่น้อย จึงหันไปทำงานเป็นลูกจ้างตามห้างร้านต่างๆ ภูมิปัญญาจักสานจึงไร้ผู้สืบทอดอนาคตในท้องถิ่นตำบลน้ำริด อาจสูญหายภูมิปัญญาทางด้านนี้ไปในที่สุด การดำเนินชีวิต การอยู่ตามความพอประมาณ แสวงหาทรัพยากรการผลิตอยู่อย่างพอประมาณ การบริโภคอยู่ในระดับพอเพียงพอเหมาะสมกับรายได้ที่มีโดยไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ใช้จ่ายแบบความประหยัดเหมาะสมกับรายได้ งานด้านการจักสาน แม้จะเป็นอาชีพที่มีรายได้ที่น้อยก็ตาม แต่ก็ภูมิใจในผลงานและรักในงานด้านนี้เพราะตนเองก็มีอายุมากแล้ว จะไปทำงานอย่างอื่นที่เป็นงานหนักก็ไม่ไหว อาศัยอยู่บ้านปล่อยให้ลูกหลานไปทำงานหาเงินมาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง ในด้านการตลาดงานจักสานมียอดจำหน่ายที่ติดแต่ผลิตไม่ทัน งานด้านจักสานนี้ จะต้องอาศัยฝีมือในการผลิตและมีความสวยงาม ทนถาวร ซึ่งจะทำให้ลูกค้าประทับใจเมื่อซื้อหาไปใช้แล้วเป็นการสร้างรายได้ ให้กับครอบครัวและชุมชน ดำรงชีพแบบสมชีวิตาคือความเป็นอยู่พอดีสมดุล คือเลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ให้ฟุ่มเฟือย ไม่ให้ผืดเคือง ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีเหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นยินดีสิ่งที่ เป็นของตน กล่าวคือ ความพอใจของซึ่งเป็นส่วนของตน ไม่แสดงอาการรังเกียจหรือถูกปัจจัยสิ่งของต่างๆ ที่ตนเองหามาได้จากการทำหน้าที่การทำงานต่างๆ โดยชอบธรรม ทั้งในเวลารับ ทั้งในเวลาใช้สอย ไม่ว่าสิ่งที่ตนได้มาเป็นของตนนั่น จะเป็นสิ่งที่ดี ประณีตสวยงามหรือไม่ก็ตาม ก็ยินดีด้วย สิ่งนั้น ด้วยความรู้สึกที่ว่า เราได้มันมาเป็นสมบัติของเราโดยถูกต้อง ไม่ผิดศีลธรรม กฎหมายบ้านเมืองและจารีตประเพณีต่างๆ ยินดีในสิ่งที่มีอยู่ กล่าวคือ มีความพอใจยินดีในปัจจัยสิ่งของทรัพย์สินเงินทองที่เราได้มาแล้วโดยปราศจากความรู้สึกมักมากเสียใจมีอยู่เท่าใดก็พอใจเท่านั้น ไม่ทะยานอยากได้ในสิ่งที่มีไม่ได้และไม่ได้มี ไม่ปรารถนามากเกินกำลังความสามารถของตน และไม่มี ความทะยานอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ซึ่งหมายถึง รู้จักพอประมาณนั่นเอง ยินดีด้วยใจที่เสมอ กล่าวคือ การละจากความรู้สึกยินดียินดีในสิ่งที่น่าพอใจน่าปรารถนา และในสิ่งที่ไม่น่าพอใจไม่น่าปรารถนา^{๒๕}

จากการที่นายติ่ง ใจหล้า ได้ประกอบอาชีพภูมิปัญญาในการจักสาน ของชาวตำบลน้ำริด และได้ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง ประหยัด มีความอดทน ขยันขันแข็ง ดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่ฟุ่มเฟือย ยินดีตามมีตามได้ ไม่โลภมาก ยินดีในความเป็นอยู่ของตน ซึ่งไปตรงและสอดคล้องกับหลักธรรมหลักสันโดษในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่ประกอบใช้ในการดำเนินชีวิต ที่เป็นไปด้วยความสมถะ วางตัวอยู่แบบเรียบง่าย อันเป็นไปด้วยความไม่เดือดร้อน หลักสันโดษ ๓ คือ ยินดีสิ่งที่ เป็นของตน, ยินดีในสิ่งที่มีอยู่ และยินดีตามฐานะของตนที่เป็นอยู่ ความสันโดษ ความยินดี

^{๒๕} นายติ่ง ใจหล้า ภูมิปัญญาจักสาน, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

พอใจตามมีตามได้ตาม กำลังและความจำเป็นของตน การดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ ถูกเหตุปัจจัยต่างๆ หลากหลายมากระทบกระทั่ง เบียดเบียนอยู่ทุกเมื่อ ซึ่งล้วนแต่ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความยากลำบาก ไม่สามารถดำเนินชีวิตตามสมควรแก่สภาพที่ควรจะเป็นให้อยู่ดีมีสุขได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ควรที่ทุกคนจะต้องหันกลับมาทบทวนถึงแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติของตน เพื่อประคับประคองตน ให้รอดพ้นจากภัยพิบัติทั้งปวง มีความอยู่ดีมีสุขตามสมควร ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรม คือ ความสันโดษที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแนะนำชาวโลกให้หาความสุขโดยการถือ สันโดษ คำว่า “สันโดษ” ความหมายของสันโดษ แปลว่าความยินดี คือความพอใจ ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยความเพียร ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และโดยชอบธรรม นี้ในการดำเนินชีวิตตามหลักสันโดษอันจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพต่อไป

ในยุคปัจจุบันนี้ มีปัญหาทางสังคมมากมายที่เกิดขึ้นเพราะขาดความสันโดษ แต่กลับมีธรรมที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับสันโดษเข้าแทนที่ คือ ตัณหา ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การพยายามทำความเข้าใจเรื่องสันโดษในสังคมไทย ให้เห็นว่า ความสันโดษเป็นเรื่องของสภาพจิตใจที่ยอมรับความเป็นจริงอย่างมีเหตุผล ไม่ใช่การงอมืองอเท้าเกียจคร้านอย่างที่ไม่เข้าใจกัน โดยมากนั้นเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและที่สำคัญต้องตระหนักเสมอว่า ความสันโดษมิใช่เป็นหลักธรรมที่จะปฏิบัติเพียงอย่างเดียวแล้วจะบรรลุคุณความดีได้ เพราะเวลาที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องสันโดษ พระองค์จะตรัสย้ำว่าให้มีความสันโดษในวัตถุที่เกินความจำเป็นแต่ไม่ให้สันโดษในธรรมและให้มีความเพียรพยายามกำกับในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เสมอ^{๒๖} สันโดษจึงเป็นอีกแนวคิดหนึ่งซึ่งสามารถส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

นายประนอม วงษ์แสนศรี สมาชิกสภาเทศบาลตำบลน้ำริด ผู้นำชุมชน กล่าวว่ามีความสนใจเรื่อง การจักสาน ก็เพราะเห็นว่า สิ่งของในด้านการจักสานเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็น เครื่องจักสานต่างๆ เช่น ไม้กวาด ตะกร้า กระบาย ช้อน ลอบดักปลา เป็นของจำเป็นในครัวเรือน มีความจำเป็นต้องมีใช้ทุกครัวเรือน งานจักสานนี้ไม่ใช่จะทำได้กันง่ายๆ ต้องอาศัยความเพียรพยายามศึกษาหาความรู้เพื่อให้ผลงานในด้านหัตถกรรมให้ออกมามีคุณภาพที่ดี เป็นที่พอใจของลูกค้าภูมิปัญญาชาวบ้านน้ำริดได้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความขยัน ประหยัด มีความไม่ประมาทในการทำงานดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายมีความยินดี ยินดีกับสิ่งที่ได้มา หมายถึง ยินดีกับของส่วนที่ตนได้มา คือเมื่อแสวงหาประโยชน์อันใด พุ่มเทศปัญญาความสามารถไปเต็มที่แล้ว ได้เท่าไรก็พอใจ และยินดีเพียงแค่นั้น ไม่ถึงกับกระวนกระวายให้เป็นทุกข์ เพราะได้ไม่สมอยากจนเกินไป ก็จะสร้างความเดือดร้อนให้กับตนและผู้อื่น

นายเล ชาขง และนายสน จันเพ็ง ผู้นำชุมชน กล่าวเสริมว่า ภูมิปัญญาในการจักสานที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษมานาน ชาวตำบลน้ำริด ควรมีการสืบทอดกันไว้ เพื่อไม่ให้สูญหายไปจากตำบลเพราะเป็นของที่เรียกว่าเป็นมรดกที่ล้ำค่า ที่ลูกหลานได้สืบทอดกันมานาน และหาผู้สืบทอดภูมิปัญญาในด้านนี้ไม่ค่อยมี เพราะคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจการสืบทอดเพราะมีรายได้น้อย จึงหันไปทำงานอย่างอื่นแทน กล่าวว่าภูมิปัญญาของชุมชนจะเกิดการเลอะเลือนและหายไปในที่สุด เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้ไว้ ควรให้เข้าสู่ระบบการศึกษาของเยาวชนเพื่อให้เขาเหล่านั้น ได้มีโอกาสที่จะ

^{๒๖} ที่.ม. ๑๒/๒๕/๒๕๔.

สืบทอดให้ยืนนานต่อไป ถึงแม้จะมีรายได้ที่ไม่มากนักแต่ ก็เป็นรายได้เสริมหาเลี้ยงชีพได้เป็นอย่างดี อย่างน้อยๆ ก็จะได้ใช้ภูมิปัญญาในด้านผลิตงานจักสาน ไว้ใช้ในครอบครัวเป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายไปในตัว ถ้าหากจะให้ทางหน่วยงานของท้องถิ่นช่วยเหลือ หาวิทยากรที่มีความรู้มาอบรม ความรู้เพิ่มเติมในด้านการจักสาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการผลิตผลงานในด้านนี้ ทางหน่วยงานของท้องถิ่นก็พร้อมที่จะให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่^{๒๗}

สรุป จากการเสวนากลุ่มภูมิปัญญาจักสานในด้านความสันโดษและการพึ่งตนเอง ดังนี้ การจักสานเป็นงานที่ต้องอาศัยความเพียรพยายามเป็นอย่างมากในการประกอบอาชีพเสริมรายได้ให้กับครอบครัวผู้ประกอบการอาชีพจักสาน ต้องมีความพอเพียงความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายประกอบไปด้วยความยินดีตามมีตามได้ เช่น การประหยัดมีก้น้อย ไม่คิดโลภมากยินดีอยู่ อย่างตามมีตามได้ ไม่สร้างภาระหนี้สินจนเกินตัว ที่ไปจะสร้างความเดือดร้อนให้กับตนและครอบครัว การใช้ชีวิตอยู่แบบพอเพียงมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายทำให้ฐานะมีความมั่นคงความเป็นอยู่ที่ดี จนสามารถส่งเสียให้การศึกษาแก่บุตรจนมีอนาคตที่ประสบความสำเร็จต่อไป ควรมีการปลูกฝังหลักธรรมความสันโดษในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรม ให้เกิดในสังคมโดยยึดหลักความพอเพียงอันเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้มีความเป็นอยู่แบบไม่เดือดร้อน ตามหลักธรรมสันโดษ มีดังนี้ ยถาลภ สันโดษ ยินดีในสิ่งที่ตนได้ ยถาพลสันโดษ ยินดีในสิ่งที่ตนหามาได้ตามกำลังที่มี โดยชอบธรรม ยถาสารูปสันโดษ ยินดีในในตามฐานะตนมี พอใจในสิ่งที่ตนได้ตน นี้เป็นหลักธรรมที่ควรนำมาเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง การที่ผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นเข้ามาทางช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาในด้านการจักสานถือว่า ได้เห็นความสำคัญ ของงานในด้านภูมิปัญญาของชุมชน และให้มีการสืบทอดต่อไป

หลักการพึ่งตนเองที่นำมาใช้กับภูมิปัญญาน้ำริด คือ ในการสร้างภูมิปัญญาของ ตำบลน้ำริด สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้ที่สร้างภูมิปัญญาด้วยสองมือของตนเอง ดังนั้น การพึ่งตนเองจึงเป็นการสร้างภูมิปัญญาจากสองมือของตนเอง เพราะเมื่อประชาชนสร้างภูมิปัญญาด้วยตนเอง ผลผลิตที่ออกมาจะมีคุณภาพ เพราะทุกคนทำด้วยความตั้งใจและมีใจรัก ส่งผลให้ผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด สร้างรายได้ให้กับประชาชนเอง

ปัญหาที่พบงานในด้านจักสานในครั้งนี้ คือ ขาดวัสดุอุปกรณ์บางอย่างมาทำเครื่องจักสาน เช่น ไม้ไผ่ หรือ หวาย ที่จะมาทำเพราะเริ่มหายาก และเริ่มหาผู้สืบทอดภูมิปัญญาได้ยากเพราะคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจในการสืบทอดภูมิปัญญาในด้านนี้

๔.๔.๓ การเสวนาภูมิปัญญาในด้านการทอผ้าการพึ่งตนเอง

นางวารี มะโนปา ประธานกลุ่มสตรีทอผ้าแห่งที่ ๑ ของตำบลน้ำริด ภูมิปัญญาในด้านการทอผ้า ได้กล่าวว่า มีความสามารถในการทอผ้ามานาน โดยได้รับการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษเป็นผู้ถ่ายทอดให้เพื่อใช้ในการดำรงชีพ นางวารี มะโนปา มีความสามารถทอผ้าได้หลายอย่าง เช่น ทอผ้าชิ้นตีนจก ถูย่ามลายไทย ผ้าหม่นวม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกครัวเรือนจำเป็นต้องมีไว้ใช้ การทอผ้าเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม ที่ได้สืบทอดกันต่อๆ มา การทอผ้าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่คนไทยรุ่นปัจจุบันต้องช่วยกันอนุรักษ์ ในสมัยก่อนผู้หญิงไทยจะทำเครื่องใช้ต่างๆ ในบ้านเองงานสำคัญ

^{๒๗} นายเล ชาซง กำนันตำบลน้ำริด, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

อย่างหนึ่ง คือ การทอเสื่อผ้า ผ้านุ่ง ผ้าห่มไว้ใช้กันในครอบครัวและในพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการเกิด การบวชการแต่ง การตายก็ต้อง ใช้ผ้า ผ้าทอ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตคนไทยกรรมวิธีและเทคนิคในการทอผ้าให้เกิดลวดลายต่างๆเป็นเทคนิคและความสามารถของแต่ละคน โดยเฉพาะงานด้านการทอผ้าขึ้นต้นจก อันเป็นเอกลักษณ์ของตำบลน้ำริด ที่ไม่มีที่ไหนทอได้เหมือนเป็นงานที่ทอได้ด้วยความสามารถ ต้องใช้ทั้งเวลาและความเพียร พยายามเป็นอย่างมาก ผู้ทอผ้าต้องมีใจรักในงานด้านนี้กันจริงๆ ถึงจะทำได้ไม่ใช่เรื่องง่าย กว่าจะได้ผลงานออกมาแต่ละชิ้น ที่เป็นที่ประทับใจของลูกค้าที่หาซื้อไปสวมใส่ ปัจจุบันปัญหาที่กลุ่มสตรีทอผ้าพบ คือ คนที่จะมาสืบทอดงานในงานด้านนี้หายาก เพราะงานทอผ้าเป็นงานที่มีรายได้ที่น้อย ไม่แน่นอน เป็นเพียงรายได้เสริมให้กับครอบครัวเท่านั้น จึงทำ ทำให้คนรุ่นใหม่หันประกอบอาชีพรับจ้างอยู่ตามบริษัทห้างร้านแทน ซึ่งเป็นงานที่มีรายได้ดีกว่า แต่ถึงอย่างไร นางวารี ได้กล่าวว่า จะรักษาภูมิปัญญาทอผ้าในด้านนี้ไปตลอด เพราะเป็นงานที่ตนรักและมีความพอใจ แม้จะมีรายได้ก็น้อยก็ตามใช้ชีวิตอยู่บนความพอเพียงมาตลอด ทำให้ฐานะและความเป็นอยู่ไม่เดือดร้อน นางวารี มีความสนใจงานด้านนี้ จึงได้ยึดเป็นอาชีพเป็นรายได้เสริมเข้ามาใช้จ่ายในครอบครัว การทำงานในด้านนี้ ต้องใช้หลักการหลักการพึ่งตนเอง คือ ความขยันและมีความพากเพียร นอกจากนั้นท่านยังถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ ให้กับนักเรียนในหมู่บ้านอีกด้วยเข้าไปศึกษาดูงานเรียนรู้ และได้ดำเนินชีวิตตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงคือ การใช้ชีวิตแบบ เรียบง่าย ประหยัด และยืนด้วยลำแข้งของตนเองไม่พุ่มเพื่อใช้ชีวิตแบบแบบเรียบง่าย สร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนต่อไป^{๒๘}

การที่นางวารี มะโนปา ภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวตำบลน้ำริด ได้ใช้ความเพียรพยายามในการทำงานในด้านการทอผ้า ให้สำเร็จเป็นการหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว ด้วยความขยันหมั่นเพียร ดำรงชีพอยู่ด้วยความพอเพียง ใช้จ่ายอย่างประหยัด ถือว่าได้ใช้หลักธรรม สัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่ามัตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักประมาณมาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต คือ ความพอดี เช่น รู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ เป็นต้น กาลัญญูตา เป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การทำงาน เช่น ให้ตรงเวลาให้เป็นเวลาให้ทันเวลา ให้พอเวลาให้เหมาะกับเวลาให้ทำงานเพื่อให้ก่อเกิดผลสำเร็จบนพื้นฐานแห่งความมั่นคง

นางฉลาด สุริวงษ์ ประธานกลุ่มสตรีทอผ้าแห่งที่ ๒ ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนชาวตำบลน้ำริด เป็นการสร้างอาชีพเสริมรายได้ ให้กับครอบครัวและเป็นการรักษาสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจากบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดองค์ความรู้มาให้เพื่อใช้ในการดำรงชีพ การทอผ้านี้เป็นงานที่ละเอียดอ่อนในการทำ เนื่องจากการผลิตชิ้นงานแต่ละครั้งต้องใช้เวลาานกว่าจะเสร็จ บางครั้งค่าใช้จ่ายที่จะไปจุนเจือในครอบครัวที่ จะต้องใช้จ่ายไม่เพียงพอกับรายรับจากการทอผ้า จะต้องมียาได้จากที่อื่น มาช่วยหาเงินเข้าจุนเจือเข้ามาครอบครัวอีกส่วนหนึ่ง จึงจะพอเป็นค่าใช้จ่าย การทอผ้านี้จะต้องมีความมุ่งมั่น อุตสาหะในการทำงาน เพียรพยายามเป็นหลัก แม้เจออุปสรรคก็พยายามฝ่าฟันไปให้ได้ ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันนำมาเข้ามาประยุกต์ให้เป็นแนวทางของการประกอบอาชีพนอกจากนั้น ยังได้ยึดการพึ่งพาการทำงานด้วย

^{๒๘} นางวารี มะโนปา, ภูมิปัญญาทอผ้า, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

ตนเอง มาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต คือ มีความเพียรพยายามทำงานด้วยความตั้งใจทำงาน อาศัยความขยัน อดทน และใช้จ่ายอย่างประหยัดไม่สุรุ่ยสุร่าย รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ ประกอบความเพียรกว่าจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยความอดทนต่อสู้จนสามารถตั้งเป็นกลุ่มสตรีทอผ้าน้ำริด ขึ้นมาได้ นางฉลาดกล่าวด้วยความภาคภูมิใจ^{๒๙}

จากการเสวนาแล้วพบว่า ภูมิปัญญาปัญญาในด้านการทอผ้า ได้ประกอบอาชีพการทอผ้าด้วยความขยัน หมั่นเพียรและมีความอดทน ตั้งใจทำงานด้วยตนเอง รู้จักการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้มีความพอประมาณในตนเอง จึงทำให้ครอบครัวไม่เดือดร้อน ซึ่งการวางตนเช่นนี้ไปสอดคล้องกับหลักปฏิบัติการพึ่งตนเอง ในทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาตนเอง รู้จักประมาณตน พออยู่ พอกิน และพึ่งพาตนเองได้ ขยันหมั่นเพียร อดออมไม่ฟุ้งเฟ้อ ดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา พยายามพัฒนาชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลัก รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ที่ได้มา ไม่โลภรู้จักการเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะสมพอดีกับตนเอง รู้จักเลือกคบหามิตรที่ดี รู้จักเสวนาคบคนดีที่เกื้อกูลกัน มีชีวิตเรียบง่ายสมถะพอประมาณสอดคล้องกับกับสภาพแวดล้อม สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง ในยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ลุ่มหลงในด้านวัตถุนิยมและบริโภคนิยม พึงพอใจในสิ่งที่ตนมี

นายสน จันเพ็ง นายกเทศมนตรีตำบลน้ำริด กล่าวว่า กลุ่มสตรีการทอผ้าทั้ง ๒ แห่งทางท้องถิ่นได้ให้การสนับสนุนติดตามอย่างเต็มที่มาด้วยดีมาตลอด เช่น สนับสนุนเจ้าหน้าที่ในสำนักงานให้ใช้ผ้าถุงหมี่ในท้องถิ่นจากกลุ่มสตรีทอผ้ามาใช้เป็นชุดประจำวันของการทำงาน จัดประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของกลุ่มสตรีทอผ้า การสนับสนุนงบประมาณให้การช่วยเหลือจัดจ้างวิทยากรที่มีความรู้เข้ามาอบรมมาให้ความรู้เพื่อเกิดการประยุกต์พัฒนาฝีมือให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ขอให้กลุ่มสตรีทอผ้าพยายามจับกลุ่มกันไว้ด้วยความสามัคคี และการผลิตผลงานแต่ละครั้งผู้ผลิตจะต้องคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมในการผลิตงานทอผ้าให้ได้มาตรฐานตามตลาดที่ต้องการ โดยยึดหลักการดำรงชีพให้ยึดตามแนวทางใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางของการดำเนินชีวิต ขยันประหยัด ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม^{๓๐} ซึ่งไปสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ความเข้าใจเป็นแกนนำสร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ดีงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเองนั่นเอง สามารถส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะมีความสอดคล้องกันทั้งในฐานะที่เป็นทางสายกลาง แนวคิดหลักของเศรษฐกิจพอเพียงและองค์ประกอบของทางสายกลางในพุทธศาสนา คุณธรรมทั้ง ๘ ประการนั้น (มรรค ๘) ก็เป็นองค์รวมแห่งธรรมที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรมและจิตวิญญาณ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีความเข้มแข็ง ยอมรับกับสภาพความเป็นจริงหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดดุลยภาพทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามความมุ่งหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะหัวใจสำคัญของความพอดี ความถูกต้อง ความเหมาะสมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

นายเล ชาสง กำนันตำบลน้ำริด กล่าวเสริมว่า ผ้าขึ้นตีนจกฝีมือการทอของกลุ่มสตรีทอผ้าในตำบลน้ำริด ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นของชุมชนชาวตำบลน้ำริด ถือว่าเป็นผ้าขึ้นลวดลายสวยงามควรให้การสนับสนุนและกำลังใจ แก่ผู้ผลิตผลงานที่มีความพากเพียร รักษามาตรฐานการ

^{๒๙} นางฉลาด สุริวงษ์ ภูมิปัญญาทอผ้า, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๓๐} นายสน จันเพ็ง นายกเทศบาลตำบลน้ำริด, เสวนากลุ่ม, ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘.

ในการผลิต ขอให้ช่วยกันสนับสนุนสินค้าในท้องถิ่นกันไปตลอดเพื่อที่ว่าคนผลิตผลงานในด้านนี้ จะได้มีกำลังใจและผลิตผลงานต่อไปขอให้กลุ่มสตรีทอผ้าช่วยกันสืบสานภูมิปัญญาและสืบทอดให้ยาวนานกันต่อไปอย่างไรก็ตามเท่าที่ได้ศึกษาการสำรวจปัญหาที่พบในการส่งเสริมภูมิปัญญามีอยู่ ดังนี้

๑. ศิลปหัตถกรรมในหลายๆ ท้องถิ่นยังถูกละเลย การผลิตศิลปหัตถกรรมกระจายอยู่ทั่วไปไม่มีแหล่งรวมในบางท้องที่

๒. ขาดการกระตุ้นหรือประกวดให้ผลิตผลงานที่มีคุณภาพมาก

๓. ผู้มีฝีมือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอย่างอื่น

๔. ไม่รักษาคุณภาพให้สม่ำเสมอ เมื่อผ้าทอมือขายดีจะผลิตผ้าที่ด้อยฝีมือมาขายแทนช่างทอก็มีคุณภาพด้อยลงและมีจำนวนลดน้อยลงเรื่อยๆ

๕. ช่างฝีมือคุณภาพดีมักทำงานได้ช้าขายยาก เพราะต้องราคาแพงให้คุ้มค่ากับเวลาหมดกำลังใจขาดการส่งเสริมช่างทอฝีมือดีหลายคนยังไม่รู้จักและเห็นคุณค่า

๖. ช่างฝีมือขาดการแข่งขันความคิด

๗. การถ่ายทอดทำในวงจำกัด ขาดตัวผู้สืบทอดอย่างจริงจังและกว้างขวาง

งานทอผ้าเป็นงานที่จะต้องยึดหลักความสันโดษ ความพอใจพอเพียง คือ ความยินดีในงานที่ตนทำก่อน เพราะงานประเภทนี้เป็นเพียงอาชีพเสริมสร้างรายได้และเป็นงานที่ประณีตละเอียดต้องประกอบไปด้วยเพียรพยายามเพราะการทอผ้า ดังนั้น ความสันโดษ ความยินดีพอใจ ตามมีตามได้ตามกำลังและความจำเป็นของตน พร้อมทั้งมีความขยันในการหาเลี้ยงชีพ ด้วยความสุจริตไม่เบียดเบียนตนเองและสังคม เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว ก็ต้องเก็บออมระวังในการใช้จ่ายไม่ให้ก่อเกิดหนี้สินก็จะนำมาเพื่อความอยู่ดีมีสุข

สรุป การจากการเสวนากลุ่ม การใช้หลักสันโดษมาประยุกต์ใช้ในการทอผ้า ดังนั้นงานทอผ้าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวตำบลน้ำริด จะต้องใช้ความความเพียร ความพยายามเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นงานที่ฝีมือที่ประณีต ต้องใช้ระยะเวลาในการทำและเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นครั้งคราว เพราะการทอผ้าไม่ได้ออกจำหน่ายทุกวัน ฉะนั้นผู้ที่ประกอบอาชีพด้านนี้จะต้องมีความสันโดษและอดทน มีความขยันความพอเพียงของความเป็นอยู่ตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ หลักสันโดษดังนี้ ยถาลภสสันโดษ ความพอดีในสิ่งที่จะพึงมีพึงได้ ยถาพลสสันโดษ ยินดีตามกำลังที่มีของตน ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควรตามฐานะของตนในและทำการพึ่งตนเองตามหลักธรรมสันโดษการทอผ้างั้นความสันโดษ ความยินดีพอใจ ตามมีตามได้ตามกำลังและความจำเป็นของตน พร้อมทั้งมีความขยันในการหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต ไม่เบียดเบียนตนเองและสังคม เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้วก็ต้องเก็บออมระวังในการใช้จ่ายไม่ให้ก่อเกิดหนี้สิน ก็จะนำมาเพื่อความอยู่ดีมีสุข ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วชุมชนก็สงบสุขไม่มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันต่างคนก็ต่างทำมาหากินกันด้วยความโอปปาติกะอารีกัน มีการแบ่งปันซึ่งกันและกัน ฉะนั้น หลักธรรมการสันโดษจึงเป็นหลักป้องกันความโลภมากมักได้ในสังคมอันเป็นการตัดไฟเสียก่อนเสียก่อนต้นลมเมื่อเป็นเช่นนี้สังคมก็สงบสุขประเทศชาติก็ปราศจากคนคดโกงกินเอาเปรียบสังคมการพัฒนาก็ลุล่วงไปอย่างรวดเร็วทำให้สังคมนั้นๆ เจริญ ภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มสตรีชาวตำบลน้ำริด จากการศึกษาแล้วพบว่า การนำเอาหลักธรรมที่พุทธมิกัตถประโยชน์มาใช้ในการทอผ้า ทำให้งานทอผ้าของกลุ่มสตรีทอผ้าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สามารถแก้ปัญหาในด้านเศรษฐกิจได้และทำให้

การดำรงชีวิตครอบครัวอยู่อย่างไม่เดือดร้อน สร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติได้

จุดมุ่งหมายของการที่นำเอาภูมิปัญญาของชาวตำบลน้ำริด ได้ประยุกต์หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญา คือ การได้นำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้เป็นการเพิ่มศักยภาพให้เป็นพลังในการขับเคลื่อนทั้งด้านตนเอง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมให้สามารถแก้ไขปัญหา ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนและสังคมสมัยใหม่ อย่างมีความสุขและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมที่ให้ประโยชน์ในปัจจุบัน คือ มีการขยันหมั่นเพียร หมั่นรักษา มิมีตรที่ดี และมีอาชีพที่ดีใช้จ่ายแบบประหยัดแต่ก็ไม่ให้เดือดร้อนจนเกินไป บางครั้งเรียกหลักธรรมนี้ว่า หัวใจเศรษฐกิจ (อุ อา กะ สะ) พร้อมทั้งได้นำเอาหลักธรรมสันโดษ คือ การเพียงพอ ยินดี ความพอใจ ในสิ่งที่ตนมีตนได้ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามทฤษฎีในแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระองค์ท่านได้ให้แนวทางเป็นข้อคิดข้อปฏิบัติไว้ มาปรับใช้กับภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น นับว่าเป็นการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและดำเนินชีวิตที่พอเพียง สู่ทางแก้ปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจและยึดคำสอนในทางพระพุทธศาสนาสร้างแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของมนุษย์ทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติให้ดำเนินการ ไปตามทางมัชฌิมปฏิปทาหรือทางสายกลางนั่นเอง

หลักธรรมอีกหลักธรรมหนึ่งที่จะมาช่วยพัฒนาให้ชาวตำบลน้ำริด ได้อยู่ดีกินดีมีความสุข นั่นคือ หลักธรรมการพึ่งตนเอง อตตาทิ อตตโน นาโถ หมายถึง การที่เราสามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่ต้องหวังพึ่งคนอื่น สามารถยืนด้วยลำแข้งของตนเอง ในภาวะเศรษฐกิจที่ตกอยู่ในอำนาจที่แข่งขัน การเอาวัดเอาเปรียบ มีการเสนอข้อแลกเปลี่ยนที่น่าลุ่มหลงแล้ว สุดท้ายตกเป็นทาส ไม่สามารถยืนด้วยลำแข้งของตนเองได้ ต้องคอยอาศัยบุคคลอื่นในการที่จะจัดการ ดำรงชีวิตให้มีความสุขได้ การพึ่งตนเอง เหมือนกับการที่เราสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่พึ่งคนอื่น เช่น การรู้จักปลูกพืชผักสวนครัวไว้ใช้บริโภคเอง ไม่ว่าจะเป็น พริก ผักผลไม้นั้น

๔.๔.๔ ภูมิปัญญาในด้านการตีเหล็กตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์

นายเดชา ใจหล้า ภูมิปัญญาในด้านการตีเหล็ก (มิดพรี) ได้กล่าวว่า การประกอบอาชีพยึดอาชีพการตีเหล็กมิดพรีมานาน โดยได้ความรู้มาจากนายห้อย แก้วรักษา ผู้เป็นพ่อตา จากการที่ได้มาทำงานด้านนี้ด้วยใจรัก เพื่อสร้างอาชีพเสริมให้กับครอบครัวทำให้มีรายได้ในการดำรงชีพ ใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ ต่อดำรงชีวิตประจำวัน ด้วยความขยันประหยัดและอดทน ยึดหลักการทำงานต้องให้สำเร็จการงานนั้นๆไม่ทำให้งานเสียหาย ด้วยอาศัยที่ตนเองเคยอยู่ตามชนบทตามท้องไร่ท้องนา ประกอบอาชีพทำนาเป็นงานหลักของครอบครัว ตนเองจึงมีความสนใจที่จะหารายได้ประกอบอาชีพเสริม โดยยึดหลักอาชีพการตีเหล็ก (มิดพรี) มาตลอด แม้จะเป็นเพียงรายได้ที่ไม่มากนัก แต่ก็พอที่จะดำรงชีพอยู่ได้ไม่ขาดแคลน อาศัยความประหยัดใช้จ่ายแต่พอดี ตามแต่พอพอกำลังที่หาได้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้อยู่อย่างมีความสุข สมถะพึงมีพึงได้ไม่คิดอิจฉาริษยาใครและไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนและผู้อื่น

การตีเหล็ก เป็นงานที่จะต้องอาศัยความเพียร อดทน พยายามอย่างมากเพราะเป็นการทำงานที่ใกล้กับความร้อนที่เผาเหล็กให้แดงเพื่อนำมาตีเป็นมิด จึงจะได้ผลงานออกมาดีแสดงว่าผู้ตี

เหล็กจะต้องมีความอดทนที่สูงมีความมุมานะ ที่จะผลิตผลงานการตีมีดที่ดี การทำงานในด้านนี้ใช้สมาธิอย่างมากและที่สำคัญ จะต้องมีความเพียรเป็นเลิศการผลิตมีด แต่ละวันต้องไม่คำนึงถึงปริมาณจำนวนในการตีมีด แต่เน้นในด้านคุณภาพผลงานที่ออกมา นอกจากนั้นยังรับประกัน ถ้ามีดที่ทำออกจากที่นี่ไปแล้วใช้งานไม่ได้ผล ยินดีรับประกันเอากลับมาซ่อมได้อีกโดยไม่คิดค่าใดๆ ในการซ่อมมีด การทำงานของนายเดชา ใจหล้า เป็นการทำงานตามกำลังที่ตนมีอยู่ มีความยินดีและพอใจสิ่งที่ตนได้ ตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือหลักความสันโดษมีความพอเพียงในการทำงาน รักงานที่ตนทำ แม้จะเป็นรายได้น้อยก็ตามแต่ก็เป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวเรื่อยไป ข้อสำคัญอยู่ที่ตัวเราเอง ว่าจะมีความพอเพียงเท่าไหน งานด้านการตีเหล็กเป็นงานที่จะต้องอาศัยความเพียร อดทน พยายามอย่างมาก จึงจะได้ผลงานออกมาดีแสดงว่าผู้ตีเหล็กจะต้องมีความอดทนที่สูงมีความมุมานะ ที่จะผลิตผลงานการตีมีดดี การทำงานในด้านนี้ใช้สมาธิอย่างมากและที่สำคัญต้องมีความเพียรเป็นเลิศการผลิตมีด แต่ละวันต้องไม่คำนึงถึงปริมาณจำนวนในการตีมีดแต่เน้นในด้านคุณภาพผลงานที่ออกมานอกจากนั้นยังรับประกัน ถ้ามีดที่ทำออกจากที่นี่ไปแล้วใช้งานไม่ได้ผลยินดีรับประกันเอากลับมาซ่อมได้อีกโดยไม่คิดค่าใดๆ ในการซ่อมมีด การทำงานทำตามกำลังที่ตนมีอยู่มีความยินดีและพอใจสิ่งที่ตนได้ตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือหลักความสันโดษมีความพอเพียงในการทำงาน รักงานที่ตนทำ แม้จะเป็นรายได้น้อยก็ตามแต่ก็เป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวเรื่อยไป ข้อสำคัญอยู่ที่ตัวเราเอง ว่าจะมีความพอเพียงเท่าไหน^{๓๑}

จากการที่นายเดชา ใจหล้า ภูมิปัญญาด้านการตีเหล็ก (มีด พร้า) สามารถนำมาประยุกต์หลักธรรมหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ได้ดังนี้ การทำงานในด้านนี้ต้องอาศัยความ ขยัน อดทน แม้การตีเหล็กจะอยู่ใกล้ความร้อนก็ตาม ยังมีความพยายามทำงานให้สำเร็จ ซึ่งไปตรงกับหลักอัฐฐาน สัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยัน หาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานเป็นอย่างมาก เมื่อได้ทรัพย์นั้นมาแล้วก็หมั่นรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ตรงกับหลักอารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการหมั่นรักษาทรัพย์ที่หามาได้ไม่ให้สูญหายไป กลยาณมิตตตา การคบเพื่อนที่ดีไม่คบคนชั่ว และการที่เขาได้ดำรงชีพรู้จักประมาณตน มีความซื่อสัตย์สุจริต ได้สิ่งของมายินดีตามกำลังของตนที่หามาได้ไม่คิดโลภมากจนเกินไปมีความประหยัดมักน้อยมีความยินดีมีความเป็นอยู่ ที่มีความพอเพียงในการดำรงชีพ ปัจจุบันปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการปฏิบัติตนเช่นนี้ ได้ไปสอดคล้องตรงกับ สมชีวิตา ในหลักธรรมธัมมิกัตถประโยชน์ อันเป็นธรรมที่เห็นผลประโยชน์ในชาตินี้ เป็นธรรมควรนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อเจริญและประสบความสำเร็จต่อไป

จากการเสวนากลุ่มภูมิปัญญาการทำมีด นายเล ชาซง กำนันตำบลน้ำริดได้ กล่าวว่า ภูมิปัญญาในการตีเหล็กมีด พร้า ของชาวตำบลน้ำริด ยิ่งนานวันจะเริ่มหายไปเนื่องจากไร้ผู้สืบทอดและสืบทอดแล้วผู้ทำ ไม่ทำจริงจึงเนื่องจากเป็นรายได้ ที่ไม่มากนักเพียงแต่เป็นเพียงรายได้เสริม นำเสียดายอนาคตภูมิปัญญาด้านนี้ คงสูญหายไป ควรหามาตรการป้องกันอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะมาส่งเสริมภูมิปัญญาด้านการตีเหล็ก (มีด,พร้า) ให้อยู่คู่กับชาวตำบลน้ำริด ตลอดไปอย่าให้สูญหาย ควรนำความรู้นี้ ไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนให้มากขึ้น เช่น เอาภูมิปัญญาด้านการตีเหล็กมีดพร้า เข้าสู่กระบวนการศึกษาในหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้มีการสืบทอด ประชาสัมพันธ์สร้างจุด

^{๓๑} นายเดชา ใจหล้า ภูมิปัญญาการตีเหล็ก (มีด,พร้า) เสวนากลุ่ม, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

ขายให้เป็นเอกลักษณ์ของชาวตำบลน้ำริด ให้เด่นดังดูผู้คนเข้ามาที่ศูนย์ศึกษาดูงาน จะเกิดมีรายได้เข้าสู่ชุมชนและเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาในด้านนี้กันอย่างจริงจัง นายเดชา ใจหล้า ภูมิปัญญาด้านการตีเหล็กมีดพรว้า ได้กล่าวว่า งานประเภทนี้ เป็นงานที่ต้องใช้กำลังตีเหล็ก อยู่ใกล้ความร้อนต้องอาศัยความอดทนเป็นอย่างมากจึงจะทำงานนี้ได้ อาศัยความขยันและประสบการณ์ในด้านการทำที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการทำเป็นอย่างมากในการทำทุกวันนี้ งานตีมีดและซ่อมมีดลูกค้ำมีมาไม่ขาดสายแต่ติดอยู่ที่ทำไม่ทัน เป็นปัญหาเหมือนกันหาคนช่วยงานในด้านนี้หายาก การตีมีดเป็นอาชีพที่ไม่มียอดมีกินมิใช่ไปเรื่อยๆ ถึงแม้รายได้ไม่มากนักแต่ก็พออยู่ได้ มันอยู่ที่ตัวเราจะมีสภาพเพียงแค่นั้น ถ้าเราใช้จ่ายอย่างประหยัดก็พอใช้ ทุกวันนี้ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทำให้ชีวิตมีความสุข

สรุป ภูมิปัญญาการตีเหล็ก (มีดพรว้า) เป็นอาชีพหนึ่งของชาวตำบลน้ำริด เป็นงานที่ต้องใช้ความเพียรพยายามและความอดทนเป็นอย่างมาก เพราะเป็นงานที่ต้องใช้พลังกำลังในการตีมีดและทำงานอยู่ใกล้ความร้อน ที่ใช้เผาเหล็กทำให้ผู้ที่ประกอบการยึดอาชีพในด้านนี้ มีหลักธรรมใช้ขันธ์ คือ ความอดทนเป็นอย่างมากในการทำมีดออกมาแต่ละครั้ง ถึงแม้จะเป็นรายได้ก็น้อยก็ตามแต่มีความพึงพอใจในงานที่ตนรัก และได้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ไม่ให้สูญหายจากท้องถิ่นเป็นการสืบเจตนารมของบรรพบุรุษ นับว่าเป็นคนมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ที่ได้สืบทอดภูมิปัญญานี้ ให้นิยมนานต่อไปจากการประกอบอาชีพนี้ ในการตีเหล็กทำมีดพรว้าแม้จะเป็นอาชีพที่มีรายได้น้อยเป็นเพียงอาชีพเสริม ก็ตามแต่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้อย่างไม่ขัดสน ก็แสดงว่าเขาเหล่านั้นมีความรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตที่พอเพียงตามมีตามได้ตามหลักสันโดษ และการที่นายเดชา ใจหล้า รับประกันมีดที่ทำออกไปแล้วไม่ตีกลับมาซ่อมใหม่โดยไม่คิดค่า ถือว่ามีความรับผิดชอบในผลงานที่ทำเป็นอย่างมาก การที่มีรายได้น้อยแสดงว่าดำรงชีวิตตามหลักทฤษฎีมีกัตถประโยชน์ จากการทำงานก็จริงแต่สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ถือว่าเป็นการดำเนินชีวิตที่ดีเป็นไปแบบเรียบง่าย สมชีวิตตาใช้จ่ายอย่างประหยัด รู้คุณค่าของทรัพย์ที่หามาได้ มีความพึงพอใจรายได้ที่ตนมีตนได้ยึดหลักความสันโดษตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ประกอบอาชีพด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ พระองค์ได้ตรัสปรัชญาพอเพียง ซึ่งนำมาใช้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือชีวิตพอเพียง ซึ่งชีวิตพอเพียงหรือเศรษฐกิจพอเพียงนี้ตรงกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางในคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่นำมาใช้กับการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข คือ สมชีวิตและหลักสันโดษนั่นเอง ชีวิตพอเพียงหรือสมชีวิตา เป็นการดำเนินชีวิตสายกลางที่ไม่ประหยัดเกินไป ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป ดำเนินชีวิตให้พอสมควรแก่ฐานะไม่ประพฤติดุจรตโกนิกิน โดยยึดหลักสันโดษในพระพุทธศาสนาเป็นแนวดำเนินชีวิต จัดเป็นชีวิตที่สงบสุขตามหลักพุทธธรรม หากมนุษยชาติได้ดำเนินชีวิตพอเพียงหรือเศรษฐกิจพอเพียงแบบนี้ ก็เชื่อมั่นว่าชีวิตของตนหรือโลกของเราจะประสบความสงบสุขอย่างแน่นอน และเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ หรือความยุ่งยากต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ได้ เนื่องจากการดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนมนุษย์ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐหรือโลก รวมถึงการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินในทาง สายกลาง โดยเฉพาะในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ ในขณะที่เดียวกันจะต้องเสริมสร้างฐานจิตใจของคนในชาติ ในสังคม ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้าน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จากโลกภายนอกเป็นอย่างดี

สรุปการนำเอาหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาใช้ในการทอผ้า มีดังนี้ ทำให้กลุ่มสตรีทอผ้าตำบลน้ำริด ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีสามารถแก้ปัญหา ในด้านเศรษฐกิจได้และทำให้การดำรงชีวิตครอบครัวอยู่อย่างไม่เดือดร้อน สร้างความมั่นคงให้กับตนและครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติได้ เพราะการทอผ้าต้องประกอบไปด้วยความเพียร ความอดทนความตั้งใจจึงจะผลิตงานทอผ้าออกมาเป็นผลสำเร็จได้ แม้มีรายได้น้อยแต่ก็พอเลี้ยงครอบครัวอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนนั้นหมายความว่า ได้ดำรงตนตามหลัก สมชีวิตา คือ การใช้จ่ายแบบประหยัดไม่สุรุ่ยสุร่ายรู้จักคุณค่าของการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้

การนำหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการทอผ้า ซึ่งเป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่สนับสนุนประโยชน์อันพึงได้จากการประกอบกิจการหรืออาชีพ ที่สร้างเสริมรายได้ให้กับครอบครัว มีประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้น เป็นผลที่เห็นได้ทันตาไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้าอาจจะเป็นเงินทองข้าวของ ชื่อเสียงเกียรติยศการยกย่องสรรเสริญหรือกล่าวง่ายๆ ว่า เป็นผลประโยชน์อาจเป็นผลทางด้านจิตใจก็ได้อาจเป็นสิ่งที่ บุคคลทุกๆ ไปปรารถนาการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องแสวงหาอย่างมีหลักและมีแผนการซึ่งหลักการและแผนนี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบันโดยนักวิชาการทางการศึกษาและศาสนานำหลักธรรมดังกล่าวมา ซึ่งสอดคล้องกับ ผลจากการนำเอาหลักธรรมนี้ไปปฏิบัติแล้วพบว่า หลักธรรมหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถ แก้ไขปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชน ในสังคมไทยปัจจุบัน มีทั้งหมด ๔ ข้อ คือ (๑) การนำหลักอภิญญาสัมปทา มาแก้ปัญหาการขาดความเพียร เมื่อจะหลักให้พ้นจากความขี้หนานาประการ สิ่งสำคัญก็คือการระมัด ระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ แม้กระทั่งชีวิตของเรา ไม่ให้หลงไปตามกระแสวัตถุต่างๆ (๒) การนำหลักอารักขสัมปทา มาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ อารักขสัมปทา คือการใช้เงินตามหลักธรรมะ คนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ (๓) การนำหลักกัลยาณมิตรตทา มาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ต้องมีกัลยาณมิตรที่ดี คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสิ่งแวดล้อม สนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี และ (๔) การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพ ของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกิน

ฐานะของตัวเองนั้น ย่อมได้รับความเดือดร้อน ทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้น จะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นจึงมีความสุขได้ตามสมควรแก่ สภาพของตัวเองและครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติต่อไป

หลักสันโดษถือเป็นแนวทางของการสร้างความสุข จากความพอใจในสิ่งที่ตนมีได้เป็น อย่างดี เพราะหลักการอยู่แบบสันโดษนั้น เป็นการอยู่อย่างความพอเพียง และจะเป็นสิ่งที่คอย เตือนสติไม่ให้ความโลภมาครอบงำเราได้ เพราะความโลภเหล่านั้นจะสร้างความเดือดร้อน ให้กับตน และครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ มีผลกระทบต่อการพัฒนาที่บนความไม่พร้อมเพียงของ ฐานเศรษฐกิจชุมชน ก็จะเกิดวิกฤตการณ์ที่เรียกว่าฟองสบู่แตก ความเป็นคนสันโดษมีความพอเพียง ทำให้เรารู้จักความสุขที่แท้จริง คือ คนที่รู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมีถือว่า เป็นคนมีหลักธรรมสันโดษใน ชีวิตแล้ว การดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ควรฝึกกำหนดให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง โดยใช้หลักธรรมใน พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องนำทาง และระลึกไว้เสมอว่าถ้าเรารู้จักพอใจในสิ่งที่เรามีแล้ว เราก็จะไม่ ทะเยอทะยาน ไม่ต้องดิ้นรนจนเกินความพอดี สุดท้ายแล้ว เราก็จะพบกับความสุขที่แท้จริงได้ไม่ยาก